IDENTITY ON THE LINE

INTRODUCTION

We are all constantly on the move, voluntarily or unwillingly, physically and emotionally. We move between home and away, belonging and alienation, silence and openness, resilience and vulnerability, injustice and reconciliation. Finding one's identity somewhere between these poles is demanding and requires the ability to constantly change and adjust.
You are now entering an exhibition about seven physical movements, seven migration processes, all of them having taken place sometime in the 20th century. They have shaped the identities of millions of people and, as such, have also shaped the European identity.
Will you recognise yourself, when reading the stories of some of these former migrants and their descendants? Will you recognise their feelings?

Migration as physical movement is embedded in human nature. The search for food or hope for a better future has been leading people to move since the earliest times. Wars and expulsions force people to leave their homes. Many of these movements demand a lot from migrants. Their lives and health are threatened, their right to self-determination is challenged, and their individual identities become objects of other people's prejudices and actions.
Here you will meet people from different parts of Europe and from all kinds of backgrounds. They had to relate to very different migration processes and underwent a great number of experiences. What unites them all are the strong feelings relating to their experiences. This has led to their need to reconstruct their own identities. Their new living conditions and the reactions from their social environment have had a massive impact. This goes for the migrants themselves, but also for their children and grandchildren.
Europe is continuously transforming. All migration processes, even the painful ones, lead to new cultural diversity, which can be seen as a positive force in today's societies. Shared experiences empower the citizens of Europe and help create our joint European identity, one based on the values of all of its people: respect for human dignity and human rights, freedom, equality, and democracy.

HOPEFUL / HOPELESS / LONGING / BELONGING / ALIENATION / EMPOWERMENT / POWERLESSNESS / RECOGNITION / VIOLATED / DISRESPECTED / ABUSED / INSECURE / GUILT / SHAME / LOSS / LOST / FEAR / CONNECTEDNESS / WELCOME

HOPEFUL / HOPELESS / LONGING / BELONGING / ALIENATION / EMPOWERMENT / POWERLESSNESS / RECOGNITION / VIOLATED / DISRESPECTED / ABUSED / INSECURE / GUILT / SHAME / LOSS / LOST / FEAR / CONNECTEDNESS / WELCOME

INTRODUKSJON

Vi er alle i stadig bevegelse, frivillig eller ufrivillig, fysisk og følelsesmessig. Vi beveger oss mellom hjemme og borte, tilhørighet og fremmedgjøring, taushet og åpenhet, motstandskraft og sårbarhet, urett og forsoning. Det er krevende å finne sin identitet et eller annet sted mellom disse polene, og man må ha evnen til kontinuerlig å forandre og tilpasse seg.
Du er nå på vei inn i en utstilling som handler om syv migrasjonsprosesser som alle har funnet sted på et eller annet tidspunkt i det 20. århundre. De har formet identiteten til millioner av mennesker og har dermed også bidratt til utviklingen av vår europeiske identitet. Vil du gjenkjenne deg selv når du leser disse historiene fra tidligere migranter og deres etterkommere? Vil du gjenkjenne følelsene deres?

Migrasjon er en fysisk bevegelse som ligger i menneskets natur. Letingen etter mat eller håpet om en bedre fremtid har fra tidenes morgen ført til at mennesker har flyttet på seg. Krig og fordrivelse har tvunget mennesker til å forlate sine hjem. Mange av disse forflyttingene har krevd mye av migrantene. Deres liv og helse var truet, deres rett til selvbestemmelse ble utfordret, og deres egen identitet ble gjenstand for andre menneskers fordommer og handlinger.
Her vil du møte mennesker fra ulike deler av Europa og med alle slags bakgrunner. De har måttet forholde seg til svært forskjellige migrasjonsforløp, og de har høstet en mengde erfaringer. Det som binder dem sammen, er de sterke følelsene som ligger i erfaringene. Dette har ledet dem til å rekonstruere sin egen identitet. De nye livsbetingelsene og reaksjonene fra samfunnet har hatt en massiv påvirkning. Dette gjelder migrantene selv, men også deres barn og barnebarn.
Europa er i konstant forandring. Alle migrasjonsprosessene, til og med de smertefulle, leder frem til et kulturelt mangfold som kan ses på som en positiv kraft i dagens samfunn. Felles erfaringer har gitt europeiske borgere en styrke som kan bidra til å skape en forent, europeisk identitet, grunnlagt på felles verdier: respekt for menneskenes verdighet og rettigheter, frihet, likhet og demokrati.

FORHÅPNINGSFULL / HÅPLØS / LENGSEL / TILHØRIGHET / FREMMEDGJØRING / MYNDIGGJØRING / MAKTESLØSHET / ANERKJENNELSE / KRENKET / RESPEKTLØS / MISBRUKT / USIKKER / SKYLD / SKAM / TAP / FORTAPT / FRYKT / TILKNYTNING / VELKOMMEN

HOME &

HJEMME

Hva betyr “hjemme” for deg? Er det et sted eller en sinnstilstand? Hva trenger du for å føle deg hjemme, og hvordan oppleves det å være borte, å være et annet sted?

What does “home” mean to you? Is it a place or a state of mind? What do you need to feel at home, and how does it feel to be away?

•I• «Jeg kom hjem igjen. Jeg fortalte foreldrene mine at jeg høyst sannsynlig kom til å slutte meg til partisanene. [Moren min] sydde på stjernen med løs tråd, slik at jeg lett kunne rive den av igjen. Jeg kan huske at hun gjorde i stand en dokumentmappe som på et eller annet vis hadde overlevd, og en håndveske. En flaske med eau de cologne eller parfyme, som jeg hadde fått til fødselsdagen fra vennen min. […] Et håndkle, en [blå] jakke jeg selv hadde strikket. Og mor hadde en [håndfull] [kokte] erter. […] Og jeg sa farvel til foreldrene mine, til søsteren min …»

Fania Yocheles-Brankovskayua, 99 år gammel (Litauen).
En overlevende fra Vilnius-ghettoen og partisan i Rudninkaiskogen under andre verdenskrig.

Fania viser frem et bilde av sin familie under intervjuet ved Vilna Gaon - Museum for jødisk historie.
2016, Litauen. Foto: Neringa Latvyte, privat eie.

•I• “I came back home. I told my parents that I would very likely join the partisans. [My mother] sewed the star loosely, so I could rip it off easily. My mother prepared, I remember, a briefcase that had somehow survived, and a handbag. A bottle of cologne or perfume, which I got for my birthday from my friend. [...] A towel, a [blue] blouse I knitted myself. And my mother had some [handful] of [boiled] peas. [...] And I said goodbye to my parents, my sister…”

Fania Yocheles-Brancovskaya, age 99 (Lithuania).
A survivor of the Vilnius ghetto and a partisan in the Rudninkai forest during World War II.

Fania shows a picture of her family during the interview by the Vilna Gaon Jewish History Museum.
2016, Lithuania. Photo by Neringa Latvyte, private collection.

•II• «Nøyaktig hvor hører jeg til? Hvor er hjemmet mitt? Hvilken del av våre nye samiske bosettinger kan vi kalle vår? Har jeg rett til å sørge over et sted som aldri har vært mitt? Andre jeg har snakket med sier lignende ting, som at jeg føler meg hjemme i utkanten av dette landområdet, på steder der jeg vet ingen andre ønsker å være. De føler ingen virkelig tilknytning til sitt hjem. Jeg kan ikke si at jeg er ulykkelig her, men jeg mangler en dypere tilknytning.»

Elin Anna Labba, 40 år gammel, (Sverige).
Elin Anna er barnebarn av en nordsame som ble tvunget til å flytte til Vájsáluokta.

Elin Anna i Vájsáluokta.
2020, Sverige. Foto: Sara Lansgren, privat eie.

•II• “Where exactly do I belong? Where is my home? Which part of our new Sámi settlements can we call ours? Do I have the right to mourn for a place that has never been mine? Others that I’ve talked to say similar things, like that I feel at home on the periphery of this land, in places where I know nobody else longs to be. They don’t feel really attached to their home. I can’t say I’m unhappy here, but I lack a deep connection.”

Elin Anna Labba, age 40 (Sweden).
Elin Anna is the granddaughter of a Northern Sámi who was forced to relocate to Vájsáluokta.

Elin Anna in Vájsáluokta.
2020, Sweden. Photo by Sara Lansgren, private collection.

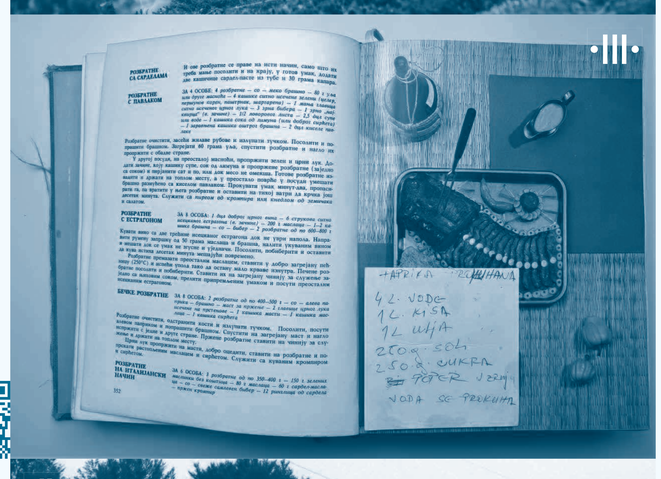

•III• «Denne boken er nesten like gammel som jeg er. Moren min hadde den med seg da hun kom til Slovenia, bærende på meg og en koffert. […]. Jeg tror at den for moren min representerer en forbindelse til hennes hjem, for på den tiden da kvinner dro – på leting etter en måte å tjene sitt daglige brød på – dro moren min bort på egen hånd og slo seg ned her […]. Den ble et bindeledd til hennes hjem. […] Det jeg husker best fra den tiden, er lukten av hjemmelaget mat: kyllingsuppe, strudel av ville kirsebær, ... lukten av hjemme, lukten av en tid som har blitt borte og aldri mer vil komme tilbake.»

Dragana Marošević, 50 år gammel, (Slovenia).
Dragana kom til Slovenia som liten pike sammen med sin mor og bor der i dag med sin familie.

En kokebok Draganas mor ga henne som et minne.
2021, Slovenia. Privat eie.

•III• “This book is almost as old as I am. My mother took it with her in 1975 when she came to Slovenia carrying me and one suitcase. [...] I think that for my mother it represents a link to her home, because at that time women went … in search of a way to earn their daily bread … my mother went alone and settled down here.
This was a link to her home.
What I remember most about those days is the smell of home cooked food: chicken soup, wild cherry strudel... the smell of home, the smell of a time that has passed and will never come back.”

Dragana Marošević, age 50 (Slovenia).
Dragana came to Slovenia with her mother as a little girl and lives there with her family.

A cookbook Dragana’s mother gave to her as a keepsake.
2021, Slovenia. Private collection.

•IV• «På en eneste natt ble vi til fremmede. Det var som om vi ikke hadde kjent hverandre før. På den tiden trodde vi også at vi hørte hjemme i våre hjembyer. Etter så mange år ble vi til fremmede overalt. Hvis jeg virkelig tenker gjennom det, er jeg en utlending overalt; i Slovenia, i Kroatia, og i dag også i Serbia.»

Dragica Dobrila, 63 år gammel (Slovenia).
Hun kom til Slovenia fra Beograd (Serbia) for å hjelpe sin eldre søster,
som allerede befant seg i Slovenia og fremdeles er der.

En ung mann som står foran en stridsvogn fra Jugoslavias Folkehær under tidagerskrigen.
1991, Slovenia. Foto: Tomi Lombar, oppbevart ved Nasjonalmuseet for samtidshistorie.

•IV• “Overnight, we became strangers, as if we hadn’t known each other before. At the time, we also thought we were at home in our hometowns. After so many years we became strangers everywhere. If I really think about it, I am a foreigner everywhere, in Slovenia, in Croatia, and today also in Serbia.”

Dragica Dobrila, age 63 (Slovenia).
She came to Slovenia from Belgrade (Serbia) to help her older sister,
who was already in Slovenia and is still there.

A young man standing in front of a Yugoslav People’s Army tank during the Ten Day War.
1991, Slovenia. Photo by Tomi Lombar, kept by the National Museum of Contemporary History.

AWAY

BORTE

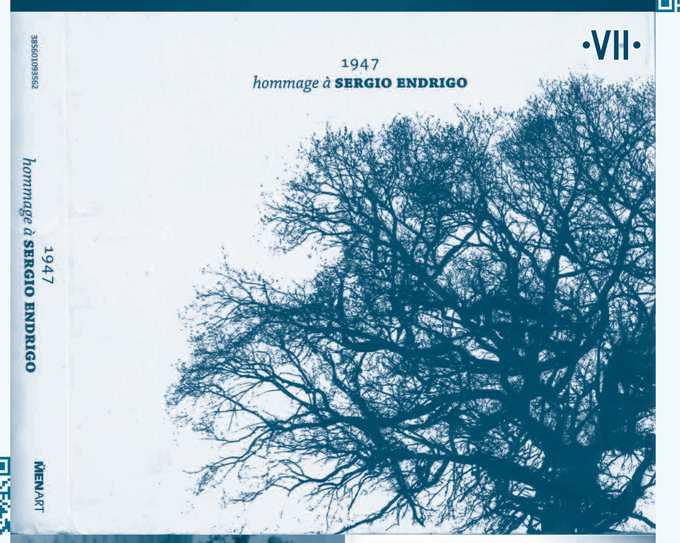

·V· “The war affected our lives enormously. Our house was robbed and left in ruins. We stopped visiting Bosnia. Our relatives were expelled at the end of the war. Today, we have almost no relatives in Bosnia. In 2002, we visited our house for the first time after the war. My parents still keep the key to it.”

Lidija Jularić, age 41 (Slovenia).
Her parents moved from Bosnia to Slovenia, where she was born and raised. The house her parents built before moving away was destroyed during the wars that broke out following the dissolution of Yugoslavia in 1991.

Keys to a home that no longer exists.
2021, Slovenia. Private collection.

·VI· “My family believed – at least you could hear it from my aunts, who always said so – that our stay in Pomerania was temporary. But I say that my mother and father came here seeking a better life. They came from ‘there’ and they were ‘here’ and I am the first generation that comes from ‘here’. I was born here and this is my place.”

Jolanta Nitkowska-Węglarz, age 68 (Poland).
Jolanta’s father came to Słupsk from the Nazi concentration camp in Schwetig in 1945. Her mother was a forced labourer in Germany from 1939 and came to Poland after 10 years – in 1949. They both followed other members of their families who had come to Słupsk earlier. Jolanta was born and raised in Słupsk and lives there today.

The German tureen from the set was given to Jolanta’s parents as a wedding gift. Later, the children broke all the other pieces, only the tureen was left. Both Jolanta and her mother used it to store important items.
2021, Poland. Photo by Ewa Mazur, kept by the Museum of Middle Pomerania in Słupsk.

·VII· “My advice to everyone would be to stay where they were born, it’s the most beautiful thing. Look at Sergio Endrigo’s [lyrics from the song ‘1947’]… it’s something that hurts and my wife doesn’t want me to put this record on because I always cry... Here, it made me shed two tears now.”

That was the last time I saw it
What will happen with my city
I have seen the world and I am asking myself
Would I be the same had I remained there
I don’t know why I'm thinking of you tonight
Flowering road of youth
How I would like to be a tree that knows
Where it was born and where it will die

Egidio Cattonar, age 74 (Belgium).
He was among those who left the Istrian peninsula – today divided between Croatia and Slovenia – to move to Belgium after World War II.

Cover for the double CD produced as part of the project “1947 – Hommage to Sergio Endrigo”. Sergio Endrigo (1933–2005) was a renowned singer-songwriter who dedicated part of his work to his fellow migrants who left Istria after 1947.
2012, Croatia. Photo and graphics by Mauricio Ferlin.

·VIII· “My mum had put a doll in the living room, on the sofa, and it was my only doll with hair. I wanted to comb her hair, but my mum never let me touch it because the doll had to be there in the living room and I was not allowed to play with it.”

Maria Grazia Belci, age 65 (Italy).
She left the Istrian peninsula (today divided between Croatia and Slovenia) as a child. As an adult she bought a doll that reminded her of her old toy and her childhood in her homeland.

Maria Grazia as a child in Vodnjan-Dignano (Croatia) with her doll.
Cca. 1960, Croatia. Private collection.

·IX· “It was not until 1985, when I returned to Greenland, that I felt, ‘Stop it, this was not it’. There I truly discovered that this was not where I belonged. It was hard, because we lived there with our child. I felt like I was going back in time, to a place I didn’t know.”

Greenlandic woman living in Denmark, age 57 (Denmark).
Both of her parents are Greenlandic, born and raised in Greenland. She moved to Denmark to study at a young age, and has been back to Greenland a few times. She now lives in Denmark.

Greenlandic town from an airplane.
1996, Greenland. Photo by Ivalo K. B. F. Olsvig, private collection.

·V· «Krigen hadde enorm innvirkning på livet vårt. Huset vårt ble ranet og etterlatt i ruiner. Vi sluttet å besøke Bosnia. Våre slektninger der ble fordrevet da krigen tok slutt. I dag har vi nesten ingen slektninger i Bosnia. I 2002 besøkte vi stedet for første gang etter krigen. Foreldrene mine har fremdeles nøklene til huset.»

Lidija Jularić, 41 år gammel (Slovenia).
Foreldrene hennes flyttet fra Bosnia til Slovenia der hun ble født og vokste opp. Huset foreldrene hennes bygde før de dro sin vei, ble ødelagt i krigene som brøt ut etter Jugoslavias oppløsning i 1991.

Nøkler til et hjem som ikke lenger eksisterer.
2021, Slovenia. Privat eie.

·VI· «Familien min trodde – i det minste fikk vi høre det av mine tanter, som alltid sa det – at vårt opphold i Pommern var midlertidig. Men jeg vil hevde at mor og far kom hit på leting etter et bedre liv. De kom fra et ‘der’, og så var de ‘her’, og jeg er første generasjon som kommer fra ‘her’. Jeg ble født her og dette er mitt hjemsted.»

Jolanta Nitkowska-Weglarz, 68 år gammel (Polen).
Jolantas far kom til Słupsk fra Nazikonsentrasjonsleiren i Schwetig i 1945. Hennes mor var tvangsarbeider i Tyskland fra 1939 og kom til Polen etter 10 år – i 1949. De fulgte begge etter andre familiemedlemmer som hadde kommet til Słupsk tidligere. Jolanta ble født og vokste opp i Słupsk og bor der i dag.

Den tyske terrinen fra serviset som ble gitt til Jolantas foreldre som bryllupsgave. Senere knuste barna alle de andre delene, bare terrinen var igjen. Både Jolanta og moren hennes brukte den til å oppbevare viktige gjenstander.
2021, Polen. Foto: Ewa Mazur, i dag i Museet for Midtre Pommern i Słupsk.

·VII· «Mitt råd til alle vil være å bli værende der hvor de ble født. Det er det vakreste som kan tenkes. Se på Sergio Endrigos [tekst fra sangen ‘1947’] … Det er noe der som sårer, og min kone vil ikke at jeg skal sette på denne platen nå fordi den alltid får meg til å gråte … Bare se, den fikk meg til å felle to tårer nå.»

Det var siste gang jeg så den
Hva vil skje med byen min
Jeg har sett verden, og jeg spør meg selv
Ville jeg være den samme om jeg hadde blitt der
Jeg vet ikke hvorfor jeg tenker på deg i kveld
Ungdommens blomstrende vei
Å, som jeg skulle ønske å være et tre som vet
Hvor det ble født og hvor det vil dø

Egidio Cattonar, 74 år gammel (Belgia).
Han var blant dem som forlot Istriahalvøya – i dag delt mellom Kroatia og Slovenia – for å flytte til Belgia etter andre verdenskrig.

Cover fra en dobbelt-CD som ble produsert som en del av prosjektet “1947 – hommage à Sergio Endrigo”. Sergio Endrigo (1933 - 2005) var en kjent sanger og låtskriver som tilegnet deler av sitt verk til sine landflyktige landsmenn som forlot Istria etter 1947.
2021, Kroatia. Foto og trykk: Mauricio Ferlin.

·VIII· «Moren min hadde lagt en dukke i dagligstua, på sofaen, og det var min eneste dukke med hår. Jeg ville gjerne børste håret hennes, men mor lot meg aldri røre den fordi dukken måtte være der i dagligstua, og jeg fikk ikke lov til å leke med den.»

Maria Grazia Belci, 65 år gammel (Italia).
Hun forlot Istria-halvøya (i dag delt mellom Kroatia og Slovenia) da hun var barn. Som voksen kjøpte hun en dukke som minnet henne om den gamle leken hennes og om barndommen i hjemlandet.

Maria Grazia som barn med dukken i Vodnjan-Dignano (Kroatia).
Ca. 1960, Kroatia. Privat eie.

·IX· «Det var ikke før i 1985, da jeg returnerte til Grønland, at jeg følte: ‘Stopp det, det var ikke slik det var!’ Der oppdaget jeg virkelig at dette ikke var et sted der jeg hørte til. Det var sterkt, fordi vi bodde der med barnet vårt. Det føltes som om jeg beveget meg bakover i tiden, til et sted jeg ikke kjente.»

Grønlandsk kvinne som bor i Danmark, 57 år gammel (Danmark).
Begge hennes foreldre er grønlendere, født og oppvokst på Grønland. I ung alder flyttet hun til Danmark for å studere, og hun har besøkt Grønland en del ganger. Nå bor hun i Danmark.

Grønlandsk by sett fra et fly.
1996, Grønland. Foto: Ivalo K. B. F. Olsvig, privat eie.

BELONGING &

TILHØRIGHET

Hvem er du, og hva er det som gjør deg til deg? Hvem har makt til å definere din identitet, få deg til å føle at du hører til – eller motsatt, ikke føle det slik?

•I• «Hvem er jeg? Da jeg var om lag 14, spurte jeg meg selv hvorfor jeg ikke identifiserte meg som svensk, selv om jeg var født i Sverige. Jeg identifiserte meg heller ikke som norsk, til tross for etternavnet mitt. […]. Tydeligvis var jeg heller ikke same, siden fylkesadministrasjonen hadde ekskludert familien min fra reindriftsamfunnet vårt, «Vapsten». Jeg bærer den tunge byrden av sameidentiteten på skuldrene mine, men på samme tid er det en kilde til stor styrke og kunnskap – til 'faamoe', styrke på samisk.»

Tomas Colbengtson, 64 år gammel (Sverige).
Tomas tilhører en familie som bor på et sted hvor samemigranter ble tvangssendt.
Familien hans måtte gjøre plass for nykommere.

Glasstatue av ukjent samekvinne, delt i to.
2021, Sverige. Foto: Elina Nygård, privat eie.

•II• «Dette er små ting som i begynnelsen tilsynelatende ikke gjør vondt, men de bygger seg opp over år. Og så begynner det å komme ut. For meg var det en følelse av å være 'mindre enn'. Og du begynner å spørre deg selv hvorfor du føler deg underlegen. Du er ikke det! Mamma sa alltid: 'Hvis du virkelig må sammenlikne deg med dem, hva er det du savner? Du er pent kledd, akkurat som dem! Du spiser det som de spiser, du går på skolen som dem; du drar på turer, du er lik dem!' Det var hun som gjorde det klart at jeg ikke er forskjellig fra dem, forstår du?»

Amra Bajrektarević, 25 år gammel (Slovenia).
Foreldrene hennes flyttet til Slovenia fra Bosnia mens Jugoslavia fortsatt eksisterte. I oppveksten opplevde hun mange tilfeller hvor hennes kulturelle bakgrunn ble nedsettende omtalt, og det fikk henne til å føle at hun ikke riktig hørte til.

Portrett av Amra Bajrektarević.
2019, Slovenia. Foto: Ada Martiniie, privat eie.

•III• «Det er ikke det at de ikke aksepterer meg, jeg blir akseptert, her som en čefur, der som en slovener. Jeg blir akseptert, men ikke noen steder for den som jeg virkelig er. Fordi ingen tar deg i hånden og sier at du er vår. […] Så da er du et sted imellom. Til slutt spør du deg selv: Hvor hører jeg til? Så identiteten min blir avgjort alle steder uten at jeg blir spurt om det. Over alt har de en mening om meg som jeg verken har antydet eller uttalt. Ingen har noensinne spurt meg: 'Er du en čefur eller en slovener?'; eller – på den andre siden: 'Er du en slovener eller en av oss?'»

Boris Denit, 54 år gammel (Slovenia).
Boris er sønn av en bosnisk mor og kroatisk far som flyttet til Slovenia da han ble født.

Skrevet som graffiti, «Čefuri raus». («Čefurs out!»). Čefurs er en nedsettende betegnelse som brukes om innbyggerne i Slovenia som kom fra andre regioner i det tidligere Jugoslavia eller om etterkommerne deres. Til venstre en avbildning av Rudolf Maister (1874 – 1934), som blir ansett som en krigshelt fra første verdenskrig og et slovensk, patriotisk ikon.
2014, Slovenia. Foto: Mitja Velikonja, privat eie.

•IV• «Dette hendte i 1964, i det nestsiste skoleåret. Den kroatiske læreren fortalte meg at jeg ikke ville stå til eksamen fordi jeg ikke snakket godt kroatisk … og jeg svarte: 'Men jeg har jo fullført alle timene i italiensk'. Hun svarte: 'Så gå over på den andre siden'.»

Egidio Cattonar, 74 år gammel (Belgia).
Han var blant dem som forlot Istria-halvøya (i dag delt mellom Kroatia og Slovenia), i den tredje migrasjonsbølgen etter andre verdenskrig.

Kroatiske og italienske skolebøker.
2021, Kroatia. Foto: Studio Sonda, oppbevares ved det Etnografiske museet i Istria.

•V• «Da jeg vokste opp, følte jeg meg alltid annerledes. Hver gang læreren på skolen nevnte 'vi, slovenerne …' i historietimene, følte jeg at 'det er ikke meg', og at jeg på en måte var avvist. En gang da faren min kom for å besøke meg i barnehagen, sa jeg, 'Pappa, vær så snill, snakk slovensk'. I dag ser jeg ikke lenger dette som et problem, men som noe som beriker meg. På grunn av dette, kommer jeg overens med forskjellige mennesker i forskjellige miljøer. Gjennom migrasjonen og en betingelsesløs støtte, ga foreldrene mine meg et bredere perspektiv.»

Lidija Jularié, 41 år gammel (Slovenia).
Foreldrene hennes flyttet fra Bosnia til Slovenia hvor hun ble født.

Lidija Jularié får en julepresang av Dedek Mraz (Julenissen).
1980-årene, Slovenia. Privat eie.

•VI• «Jeg var det første barnet som begynte på skolen i Arjeplog, Sverige, i 1921. Jeg følte meg som en outsider, men jeg vet virkelig ikke hva de andre barna mente om meg. […] Jeg syntes det var ubehagelig å se så mange mennesker på en gang, det var omgivelser som var helt ukjente for meg.»

Anders Persson Blind (Sverige).
Han var det første barnet fra Karesuando som begynte på skolen i det nyutviklede området (Arjeplog) i 1921. Han hadde på seg klær som var annerledes og snakket et fremmed samisk språk.

Slike sko, laget av reinskinn, ble brukt av samebarn under tvangsflyttingen for om lag 100 år siden. Barna visste ikke hvor de skulle og heller ikke at de aldri skulle vende hjem igjen.
1920-årene, Sverige. Oppbevares av Áttje – svenskt Fjäll- och Samemuseum.

Who are you, and what makes you, you? Who has the power to define your identity, make you feel like you belong – or, in turn, like you don't?

•I• "Who am I? When I was about 14 years old I asked myself that question [...] I did not identify as Swedish, although I was born in Sweden. I did not identify as Norwegian, despite my Norwegian last name [...]. Apparently, I wasn't Sámi either, since the county administrative board had excluded my family from our reindeer herding community of "Vapsten". I carry the heavy weight of my Sámi identity on my shoulders, but at the same time it's a source of great strength and knowledge – of 'faamoe' (strength in Sámi)."

Tomas Colbengtson, age 64 (Sweden).
Tomas belongs to a family living in a place where the Sámi migrants were forcibly sent.
His family had to make space for newcomers.

Glass statue of an unknown Sámi woman, divided in two.
2021, Sweden. Photo by Elina Nygård, private collection.

•II• "These are those small things that are initially not outwardly hurtful, but they pile up over the years. And then it starts to come out. For me it was a feeling of being 'less than'. And you start asking yourself why you feel inferior. You are not! My mum always says: 'If you really have to compare yourself to them, what is it that you are missing? You are dressed nicely, just like them! You eat what they eat, you go to school just like them; you go on trips, you are like them!' She was the one who made it clear that I am no different from them, you know?"

Amra Bajrektarević, age 25 (Slovenia).
Her parents moved to Slovenia from Bosnia during the time of Yugoslavia. Growing up, she encountered many instances in which her cultural background was disparaged and that made her feel like she didn't really belong.

Portrait of Amra Bajrektarević.
2019, Slovenia. Photo by Ajda Martinčič, private collection.

•III• "Not that they don't accept me, I am accepted here as a *čefur*, and there as a Slovene. I am accepted, but for me as such I am not accepted anywhere. Because no one grabs you by the hand and says you are ours. [...] And then you're somewhere in between. In the end, you ask yourself, well, where do I belong? So my identity is determined everywhere without me being asked about it. Everywhere they have an opinion about me that I didn't suggest or express. No one ever asked me 'Are you a *čefur* or a Slovene?'; or on the other side, 'Are you a Slovene or one of us?'"

Boris Denić, age 54 (Slovenia).
Boris is the son of a Bosnian mother and Croatian father, who moved to Slovenia, where he was born.

Graffiti reading "Čefuri raus" (transl. Čefurs out!). Čefur is an offensive term used to describe the inhabitants of Slovenia originating from other regions of former Yugoslavia, or their descendants. Appearing on the left, an effigy of Rudolf Maister (1874–1934), who is regarded as a military hero of World War I and a Slovene patriotic icon.
2014, Slovenia. Photo by Mitja Velikonja, private collection.

•IV• "This was in 1964, the penultimate year of school. The Croatian teacher told me that I would not pass because I did not speak Croatian well... and I said: 'But I have completed all my classes in Italian', and she replied: 'Then go to the other side.'"

Egidio Cattonar, age 74 (Belgium).
He was among those people who left the Istrian peninsula (today divided between Croatia and Slovenia) in the third wave of migration after World War II.

Croatian and Italian school books.
2021, Croatia. Photo by Studio Sonda, kept by the Ethnographic Museum of Istria.

•V• "When I was growing up I always felt different. [...] In school, every time the teacher mentioned 'Us, Slovenes...' in history class… I felt 'That's not me' and felt kind of rejected. One time my father came to visit me in kindergarten, I said, 'Dad, please speak Slovene.' Today, I don't see this as a problem anymore, but as something that enriches me. Because of this, I can get along with different people in different environments. With migration and unconditional support, my parents gave me a broader perspective."

Lidija Jularić, age 41 (Slovenia).
Her parents moved from Bosnia to Slovenia, where she was also born.

Lidija Jularić receiving a gift from Dedek Mraz (Father Christmas).
1980s, Slovenia. Private collection.

•VI• "I was the first child to start school in Arjeplog, Sweden, in 1921. I felt like an outsider, but I don't really know what the other children thought of me. [...] I thought it was really unpleasant to see so many people at the same time, an environment totally unfamiliar to me."

Anders Persson Blind (Sweden).
He was the first child from Karesuando to start school in the new area (Arjeplog) in 1921.
He wore different clothes and spoke a different Sámi language.

Shoes like these, made of reindeer skins, were used by the Sámi children during the forced migrations about 100 years ago. The children did not know where they were heading and that they would not return home.
1920s, Sweden. Kept by Ájtte - Swedish Mountain and Sámi Museum.

ALIENATION

FREMMEDGJØRING

·VII· “We didn’t even know how to live, how to behave, and they looked down on us terribly in many places, both in Tortona and in Tirrenia, but not in Trieste. I remember more in Tuscany, precisely in Calambrone, Tirrenia, the Italians used to say to their children ‘Be good, because otherwise I’ll let the refugees eat you.’ Here you can understand that for our parents, seeing us treated in this way… What could we do?... Nothing.”

Luigi Donorà, age 86 (Italy).
After leaving Istria, Croatia, the Donorà family lived in different refugee camps throughout Italy for years before settling and adapting to their new home in Turin, Italy.

Donorà’s family at the San Paolo refugee camp in Turin.
1950, Italy. Private collection.

·VIII· “It’s the pearl collar from the national costume that I got for my confirmation. When I was getting married, I could not fit into the inner anorak and inner collar anymore, so I took the pearl collar off and used it with a regular dress. It was important for me to have it with me when I got married, even though it was not the whole national costume. It was very important for me to wear the pearl collar, as it means a lot in terms of who I am. It was hard to disassemble the suit. As if part of its identity had been separated from it.”

Greenlandic woman, age 57 (Denmark).
Both of her parents are Greenlandic, born and raised in Greenland. She moved to Denmark to study at a young age, and has been back to Greenland a few times.

Pearl collar and wrist warmer in pearls from the West Greenlandic national costume.
2020, Denmark. Photo by informant, private collection.

·IX· “The Danish and Greenlandic flags together on the same footing. It is from my time as an employee at the Danish Office of Greenland Home Rule. It was to be thrown out, and I thought ‘no, it should not, I should take it home, because this is what I am.’ When I’m in Denmark I’m a Greenlander, and when I’m in Greenland I’m a Dane, and I get hurt every time, because I’m both, you cannot take one or the other out.”

Naja (Denmark).
Daughter of Greenlandic mother and Danish-Faroese father. She was born and raised in Greenland, moved to Denmark with her family when she was 14 years old, and has been back to Greenland on holiday only once.

The Greenlandic flag (Erfalasorput) and the Danish flag (Dannebrog) on the same footing.
2020, Denmark. Photo by Naja, private collection.

·X· “I was the Dane who was not a ‘real Dane’. I had no contact with Greenland, and therefore I was not a ‘real Greenlander’ either. I was in No Man’s Land, and somehow I feel that I’ve been in that No Man’s Land for most of my life. [...] I grew up in Southern Jutland [in Denmark]. I always felt like I had to wear a mask to fit in. As a child, there were not many with an ethnic background other than Danish in Southern Jutland, so people looked at me. I was different. I’ve been working on throwing away the mask and finding out who I am.”

Klara-Sofie Rosing Birkblad, age 56 (Denmark).
Daughter of a Greenlandic mother and a Danish father. She was born and raised in Denmark. She first visited Greenland as an adult, travelling with her mother and her daughter.

Clay mask in fireplace made by Klara-Sofie. She works with masks creatively and found out later in life that mask dancing is a Greenlandic tradition.
2021, Denmark. Photo by Klara-Sofie Rosing Birkblad, private collection.

·XI· “I was still wearing my high school clothes in the ghetto and arrived in Stutthof dressed that way. We had to undergo disinfection. We were told to undress. I had to take a shower and the water trickled over my head and face. They didn’t give us towels. They threw us men’s underwear and shirts. […] This transformation from a well-dressed girl is indescribable: it’s as if they took away our selves! I was now prisoner number 43199 with men’s striped trousers which thank God, I could tighten up with a shoelace I found. […] I recovered from the shock… I began to fight!”.

Yehudit (Dita) Sperling-Zupovitz, age 99 (Lithuania).
Survivor of the Kaunas ghetto and the Stutthof Concentration Camp.

Lipstick belonging to Yehudit (Dita) Sperling-Zupovitz.
2021, Lithuania. Photo by Tomas Kapočius, private collection.

·XII· “I am from Słupsk, flesh and blood. Once, I even argued with some gentleman here, at the museum, in the Mill, when I was telling [the visitors] about the [post-war] settlers, and I mentioned that I am also a native-born inhabitant of Słupsk. He said that I couldn’t be a native-born inhabitant and I replied: ‘How come? I was born in Słupsk’. And the gentleman told me that [historically] Pomerania wasn’t a part of Poland, that everybody came here from somewhere else. And I said: ‘It was a long time ago. I was born here and I am from this place’. So, by any standards I am from Słupsk.”

Joanna Rutkowska, age 37 (Poland).
Joanna’s parents and grandparents came to Pomerania from different parts of Poland.
Joanna’s mother was born and raised in Słupsk, as was Joanna, and both live there to this day.

Rutkowska’s grandparents wedding photo.
1948, Poland. Private collection.

·VII· «Vi visste ikke engang hvordan vi skulle leve, oppføre oss, og de så ned på oss på en fryktelig måte mange steder, både i Tortona og i Tirrenia, men ikke i Trieste. Jeg husker mer fra Toscana, særlig i Callambrone, Tirrenia. Italienerne pleide å si til barna sine: ‘Vær snille, ellers lar vi flyktningene spise dere’. Så da forstår du hvorfor foreldrene våre handlet som de gjorde, når de så hvordan vi ble behandlet … Hva kunne vi gjøre? … Ingenting.»

Luigi Donorà 86 år gammel (Italia).
Etter å ha forlatt Istria, bodde Donorà-familien i forskjellige flyktningleirer over hele Italia i flere år før de slo seg ned og tilpasset seg sitt nye hjem i Torino, Italia.

Donoràs familie i San Paolo flyktningeleir i Torino.
1950, Italia. Privat eie.

·VIII· «Dette er perlekragen i nasjonaldrakten som jeg fikk til konfirmasjonen. Da jeg giftet meg, passet ikke den indre anorakken og den indre kragen lenger, så jeg tok av perlekragen og brukte den sammen med et vanlig antrekk. Det var viktig for meg å ha den med da jeg giftet meg, selv om jeg ikke hadde på meg hele nasjonaldrakten. Det var svært viktig for meg å ha på meg perlekragen, fordi den betyr mye når det gjelder spørsmålet om hvem jeg er. Det var hardt å ta fra hverandre drakten. Det var som om deler av identiteten min var blitt skilt fra den.»

Grønlandsk kvinne, 57 år gammel (Danmark).
Begge foreldrene hennes er grønlandske, født og oppvokst på Grønland. Hun flyttet til Danmark i ung alder for å studere, og har siden reist tilbake til Grønland ved noen anledninger.

Perlekrage og pulsvarmere med perler fra den vest-grønlandske nasjonaldrakten.
2020, Danmark. Foto: av informanten, privat eie.

·IX· «Det danske og det grønlandske flagget sammen på felles sokkel. Det er fra tiden da jeg var ansatt på Det danske kontoret for Grønlands hjemmestyre. Det skulle kastes, men jeg tenkte ‘nei, det skal det ikke, jeg vil ta det med hjem, fordi dette er hva jeg er’.
Når jeg er i Danmark, er jeg grønlender, og når jeg er på Grønland, er jeg dansk og blir alltid såret fordi jeg er begge, du kan ikke fjerne det ene eller det andre.»

Naja (Danmark).
Datter av grønlandsk mor og dansk-færøysk far. Hun ble født og vokste opp på Grønland, flyttet til Danmark med familien da hun var 14, og har reist tilbake til Grønland på ferie en gang.

Det grønlandske flagget (Erfalasorput) og det danske flagget (Danebrog) på samme sokkel.
2020, Danmark. Foto: Naja, privat eie.

·X· «Jeg var dansken som egentlig ikke var ‘en virkelig danske’. Jeg hadde ingen kontakt med Grønland, og derfor var jeg heller ikke en ‘virkelig grønlender’. Jeg var i ingenmannsland, og på en måte føler jeg at jeg har vært i dette ingenmannslandet mesteparten av livet mitt. Jeg vokste opp i Sør-Jylland (i Danmark). Jeg følte det alltid slik at jeg måtte bære en maske for å passe inn. I min barndom var det ikke mange i Sør-Jylland med en annen etnisk bakgrunn enn dansk, så folk stirret på meg. Jeg var annerledes. Jeg har strevd med å kaste masken og finne ut hvem jeg er.»

Klara-Sofie Rosing Birkblad, 56 år gammel (Danmark).
Datter av grønlandsk mor og dansk far. Hun ble født og vokste opp i Danmark. Hun besøkte Grønland først som voksen da hun reiste dit sammen med sin mor og sin datter.

Leirmasker på en bålplass, laget av Klara-Sofie. Hun arbeider kreativt med masker og har funnet ut at maskedans er en grønlandsk tradisjon.
2021, Danmark. Foto: Klara-Sofie Rosing Birkblad, privat eie.

·XI· «Jeg hadde fremdeles på meg skoleuniformen fra gymnaset i ghettoen og ankom Stutthof i de samme klærne. Vi måtte desinfiseres. Vi fikk beskjed om å ta av oss klærne. Jeg måtte dusje, og vannet sildret over hodet og ansiktet mitt. Vi fikk ikke håndklær. De kastet menns undertøy og skjorter til oss. Denne forvandlingen fra å være ei velkledd jente, var ubeskrivelig: det var som om de tok bort selvet vårt! Jeg var nå fange 43199 med stripete bukser som – takk Gud – kunne strammes med en skolisse jeg hadde funnet. […] Jeg kom meg av sjokket… Jeg begynte å kjempe!»

Yehudit (Dita) Sperling-Zupovitz, 99 år gammel (Litauen).
Overlevende fra Kaunas-ghettoen og konsentrasjonsleiren i Stutthof.

Leppestift tilhørende Yehudit (Dita) Sperling-Zupovitz.
2021, Litauen. Foto: Tomas Kapocius, privat eie.

·XII· «Jeg er fra Słupsk, med hud og hår. En gang diskuterte jeg faktisk med en herre her på museet, i mølla, da jeg fortalte besøkende om bosetterne i etterkrigsårene, og jeg nevnte da at jeg også er en innfødt innbygger fra Słupsk. Han sa at jeg ikke kunne være en innfødt innbygger, og jeg svarte: ‘Hvorfor?’ Jeg er født i Słupsk’. Og herren fortalte meg at (historisk sett) var ikke Pommern del av Polen, at alle kom hit fra andre steder. Og jeg sa: ‘Det var lenge siden. Jeg ble født her og er fra dette stedet’- så uansett er jeg fra Słupsk.»

Joanna Rutkowska, 37 år gammel (Polen).
Joannas foreldre og besteforeldre kom til Pommern fra forskjellige steder i Polen.
Joannas mor var født og oppvokst i Słupsk, i likhet med Joanna, og begge bor fremdeles der.

Rutkowskas besteforeldres bryllupsbilde.
1948, Polen. Privat eie.

RESILIENCE &

MOTSTANDSKRAFT

Hva skjer dersom det å gi uttrykk for din egen identitet setter deg i fare? Hvis friheten til å være den du ønsker å være, blir tatt fra deg? Hvor finner du styrke til å stå imot?

What happens if expressing your identity puts you in danger? If the freedom to be who you want to be is taken away? Where do you find the strength to push back?

•I• «Fronten nærmet seg, og de besluttet å flytte oss til en annen arbeidsleir. Vi måtte marsjere gjennom byene der folk så hvordan vi var kledt. […] De ga oss vanlige klær, […] plusset på med et hodetørkle […] som var mørkeblått med hvite prikker på størrelse med erter. Etter hvert ble de hvite prikkene borte, og der de hadde stått ble det hull. Jeg bestemte meg for å reparere hodetørkleet. Hvorfor trengte jeg å gjøre dette i den mørke skogen der ingen kunne se meg? Først nå forstår jeg at dette var et symbolsk uttrykk for ikke å gi opp. Hodetørkleet var noe jeg satte stor pris på, og etter frigjøringen beholdt jeg det som et minne. Jeg må si at dette tørkleet var et slags symbol på en ung pikes kamp for å overleve.»

Yehudit (Dita) Sperling-Zupowitz, 99 år gammel (Litauen).
Overlevende etter Kaunas-ghettoen og konsentrasjonsleiren i Stutthof.

Hodetørkleet til Yehudit (Dita) Sperling-Zupowitz som hun fikk utlevert i Stutthof konsentrasjonsleir.
2015, Litauen. Foto: Paulius Račiūnas, oppbevart ved Vilna Gaon - Museum for jødisk historie.

•I• “The front drew close and they decided to move us to another labour camp. They marched us through the cities where people saw how we were dressed. They gave us normal clothes. […] added a headscarf which was dark blue with white pea-size dots. Over time the white dots began to disappear and in those places holes appeared. I decided to fix the headscarf. Why did I need to do this in the dark forest where no one can see me? I only now understand that this was a symbolic way of not giving up. The headscarf was very dear to me, and after the liberation I kept it as a keepsake. I have to say this scarf was sort of a symbol of a young girl’s struggle to survive.”

Yehudit (Dita) Sperling-Zupovitz, age 99 (Lithuania).
Survivor of the Kaunas ghetto and the Stutthof Concentration Camp.

The headscarf of Yehudit (Dita) Sperling-Zupovitz she was given at the Stutthof Concentration Camp.
2015, Lithuania. Photo by Paulius Račiūnas, kept by Vilna Gaon Jewish History Museum.

•II• «Vi var alle helter. Mens vi var i skogen, følte vi oss som menn… Men lederen for laget sa engang: ‘Dere er ikke menn!’ Vi måtte vise hva vi var gode for hver gang.»

Fania Yocheles-Brankovskaya, 99 år gammel (Litauen).
Overlevende fra Vilnius-ghettoen og partisan i Rudninkaiskogen.

Partisaner fra Vilnius-ghettoen etter krigen.
1944, Litauen. Ukjent fotograf, oppbevart ved Vilna Gaon - Museum for jødisk historie.

•II• “We were all heroes. While in the woods, we thought we were men...
But the chief of the squad once said, ‘You’re not men!’ We had to prove ourselves every time.”

Fania Yocheles-Brancovskaya, age 99 (Lithuania).
Survivor of the Vilnius ghetto and a partisan in the Rudninkai forest.

Partisans from the Vilnius ghetto after the war.
1944, Lithuania. Photographer unknown, kept by Vilna Gaon Jewish History Museum.

•III• «Skyggen fra Holocaust har fulgt meg helt fra jeg begynte å forstå ting. Moren min overlevde Holocaust fysisk, men ikke mentalt. Om natten pleide hun ofte å våkne og rope, ‘Hjelp! Nazister!’ […] Til slutt tok hun sitt eget liv. Hun klarte ikke å holde alt sammen inni seg. […] Og slik fortsatte Holocaust for meg etter min mors død. […] Jeg bebreidet meg selv. Jeg kunne ha reddet moren min. […] Det var slik jeg følte det. Jeg kunne ikke snakke om det fordi jeg var blitt opplært fra barndommen av til ikke å snakke om ting som var viktige for meg. […] Etter at mor var død, var jeg ikke meg selv. Jeg var et helt annet menneske. […] Jeg glemte hva jeg var. Jeg ble sint og veldig nervøs. Jeg hadde ikke tålmodighet med noen. Og det fortsatte altfor lenge.»

Bella Shirin, 75 år gammel (Litauen).
Datter av overlevende fra Šiauliai-ghettoen og fra konsentrasjonsleirene i Dachau og Stutthof.

Bella Shirin med familie.
1958, Litauen. Foto: Aronas Funkas, privat eie.

•III• “The shadow of the Holocaust has accompanied me ever since I began to understand things. My mum survived the Holocaust physically, but not spiritually. At night, she often used to wake up and shout, ‘Help! Nazis!’ [...] In the end she committed suicide. She couldn’t keep it all inside herself. [...] And so after my mother’s death, the Holocaust continued for me. I blamed myself. I could have saved my mother. That was what I felt. I couldn’t speak because I was taught from childhood not to speak about what is important to you [...] After my mother’s death, I wasn’t me. I was a completely different person. I forgot what I was. I became angry, very nervous. I had no patience for anyone. And it went on for too long.”

Bella Shirin, age 75 (Lithuania).
Daughter of survivors from the Šiauliai ghetto and the Dachau and Stutthof concentration camp.

Bella Shirin with her family.
1958, Lithuania. Photo by Aronas Funkas, private collection.

•IV• «Det er bare 3 til 4 år siden jeg fikk vite av min onkel […] at denne grenselosen hadde forsøkt å misbruke moren min. Hun sto imot […], og losen forlot oss på et sted der vi kunne se lysene fra Trieste i det fjerne. Han sa ‘farvel, gå etter lysene, fra nå av må dere klare dere på egen hånd.’ Vi gikk i fire timer i mørket med lyden av hunder som bjeffet i det fjerne […] mor ba hele tiden til rosenkransen og sa ‘vi kommer ikke til å klare det, vi kommer ikke til å klare det, og jeg sa: ‘Ikke vær redd mamma, vi er på vei til pappa, vi kommer oss dit.’»

Maria Grazia Belci, 65 år gammel (Kroatia).
Hun måtte illegalt krysse grensen mellom Jugoslavia og Italia sammen med moren sin.
De var på leting etter faren som tidligere hadde emigrert til Italia.

Rosenkrans.
2016, Kroatia. Foto: Buletić Mario, oppbevart ved Etnografisk Museum, Istria.

•IV• “I only learned some 3 or 4 years ago from my uncle [...] that this guide had tried to abuse my mum. She refused him [...] and this guide abandoned us where we could see the lights of Trieste in the distance. He said ‘goodbye, follow the lights... you are on your own now.’ We walked for four hours in the dark with the dogs barking in the distance [...] mum was constantly praying the rosary and saying ‘we will never make it, we will never make it’, and I said: ‘Don’t worry mum, we are going to dad, we’ll get there.’”

Maria Grazia Belci, age 65 (Croatia).
She had to cross the border between Yugoslavia and Italy illegally with her mother.
They were trying to meet her father who had emigrated earlier to Italy.

Rosary. 2016, Croatia.
Photo by Buletić Mario, kept by the Ethnographic Museum of Istria.

•V• «Vi ble værende i Trieste i tre dager i Silos-leiren, vi sov på gulvet, rett på gulvet, uten tepper, uten noe som helst … akkurat som dyr … du kan se for deg hvilken smerte moren og faren min opplevde … jeg var ung, hva visste vel jeg? Jo, jeg forsto, når du er 13, så forstår du noe, men aldri smerten over å måtte forlate hjemmet ditt, eiendommen din, slik som jordene, og dyra.»

Luigi Donorà, 86 år gammel (Italia).
Han var en av de mange lokale italienerne som forlot Istria etter at området ble avstått til Jugoslavia etter Parisfreden i 1947. Deres første stopp var Silos flyktningleir i Trieste.

Luigi og hans datter, Giuliana Donorà, med T-skjorter tilegnet hjembyen han måtte forlate som ung gutt.
2010, Kroatia. Privat eie.

•V• “We stayed in Trieste for three days, at the Silos, we slept on the floor, right on the floor, without blankets, nothing… just like animals... you can imagine the pain my mother and father experienced... I was young, what did I know? Yes, I understood, at 13 you can understand something, but never the pain of having to leave your home, your property, like your fields, animals.”

Luigi Donora’, age 86 (Italy).
He was one of the many local Italians that left Istria after it was ceded to Yugoslavia after the Paris Peace Treaty in 1947. Their first stop was the Silos refugee camp in Trieste.

Luigi and his daughter, Giuliana Donorà, wearing T-shirts dedicated to the hometown he had to leave as a young boy.
2010, Croatia. Private collection.

•VI• «For all del, ikke skam deg over bakgrunnen din, for du har ingen grunn til å gjøre det. […] Bli enig med deg selv om hvem du er og hva du er, og skam deg ikke over det. For hvis du skammer deg, vil det bli lettere for andre å fornedre deg. Om du opplever urettferdighet på grunn av din bakgrunn, så ikke fortvil. Jeg vet ikke om det overhodet vil hjelpe deg om du endrer fornavn eller etternavn. Kommer du i så fall til å endre navnene på alle dine slektninger for å slette deres ‘spor’ også? Det er viktig å snakke om dette, for […] om du ikke snakker om det, da får du en følelse av at det ikke eksisterer.»

Sandra Antić, 34 år gammel (Slovenia).
Hennes foreldre flyttet til Slovenia fra de serbiske delene av Bosnia.

Portrett av Sandra Antić.
2021, Slovenia. Foto: Primož Lukežič, privat eie.

•VI• “Above all, don’t be ashamed of your background, because you have no reason to be. Make clear to yourself who or what you are, do not be ashamed of it, because if you are ashamed it will be easier for others to belittle you. If you suffer injustice because of your origin, do not despair. I don’t know if it helps at all if you change your first and last name. Will you then change the names of all your relatives in order to erase the ‘traces’, too? It’s important to talk about this, because if you don’t talk about it then you have a feeling it doesn’t exist.”

Sandra Antić, age 34 (Slovenia).
Her parents moved to Slovenia from the Serbian part of Bosnia.

Portrait of Sandra Antić.
2021, Slovenia. Photo by Primož Lukežič, private collection.

•VII• «Ja, jeg ville ikke ha barn, slik at de iallfall slapp å bli stigmatiserte. Jeg hadde alltid en følelse av at alt ville ha vært annerledes for meg om jeg hadde hatt et annet etternavn. Det er rart å tenke på at jeg på min første date sa (til min fremtidige ektemann): ‘Så glad jeg er for at du ikke er en čefur.’ Jeg husker svigermoren min engang ba meg om å endre navnet mitt etter bryllupet for å få det til å lyde mindre bosnisk.»

Anonym, 42 år gammel (Slovenia).
Hennes foreldre flyttet fra Bosnia til Slovenia, der hun ble født og lever i dag.

Graffiti som leses: *Vsak Slovenc bi mogu poljubit enga čefurja.* På norsk: Enhver slovener burde kysse en *čefur*. Men originalen sa *ubit* som betyr ‘drepe’, ikke *poljubit* som betyr ‘kysse’. *Čefur* er en krenkende betegnelse som brukes for å beskrive slovenske innbyggere som kommer fra andre deler av Jugoslavia, eller deres etterkommere.
2014, Slovenia. Foto: Mitja Velikonja, privat eie.

•VII• “Yeah, I didn’t want any children, just so they wouldn’t be stigmatized. I always had a feeling it would have been different for me if I had a different last name. It’s funny that I told (my future husband) on my first date: ‘How glad I am that you’re not a *čefur*’. I remember my mother-in-law once telling me to change my name after the wedding to make it sound less Bosnian.”

Anonymous, age 42 (Slovenia).
Her parents moved from Bosnia to Slovenia, where she was born and lives today.

Graffiti reading Vsak Slovenc bi mogu poljubit enga čefurja. In English: Every Slovene should kiss a čefur, but the original said ubit meaning kill, not poljubit meaning kiss. Čefur is an offensive term used to describe the inhabitants of Slovenia originating from other regions of former Yugoslavia, or their descendants.
2014, Slovenia. Photo by Mitja Velikonja, private collection.

VULNERABILITY

SÅRBARHET

·VIII· “My Inuit tattoos mean a lot to me. That I can be allowed to express myself and the spiritual world we have in Greenland, and the meaning we see in the different signs… I also find it exciting that I can be allowed to express myself through my tattoos and feel beautiful by having them. It’s a way I can take back part of my ancestors’ culture, part of the culture that has disappeared over time [due to colonialism]. [...] For me, tattoos are also a way to be a little rebellious, because someone took something from my ancestors, and I can kind of take it back and show how beautiful it is.”

Naja Motzfeldt, age 33.
Daughter of a Danish mother and Greenlandic father. She was born and raised in Greenland, and moved to Denmark to study at the University of Copenhagen.

Inuit tattoos – dots from under the chin to between the breasts are called Putu, which is a way out for evil spirits.
2020, Greenland. Photo by Josepha Lauth Thomsen, edited by Naja Motzfeldt, private collection.

·IX· “I’ve been very impressed and fascinated [by my parents], because they could get by in any situation. Both my mum and my dad approached the world in the way that says ‘we can’t change reality as a whole, but we can change a little bit of it. So let’s do that, let’s change that bit, let’s make the reality around us interesting, fascinating’. They were always interested in the world, in different cultures.”

Renata Wilgosiewicz-Skutecka, age 59 (Poland).
She was born and raised in Słupsk. Her mother was born in Pomerania in 1935, but the family moved to Volhynia to her grandfather’s patrimony. They were able to escape the Volhynia Massacre and in order to save their lives voluntarily joined a forced labour camp in Köslin in Pomerania.

Renata Wilgosiewicz-Skutecka’s parents’ wedding photo.
1959, Poland. Private collection.

·X· “It was a terrible shock to me when his wartime history was unveiled. Working my way through all this material has been an emotional roller coaster for me, an experience which I feel has had a lot of influence on my own life. All the suffering from the past gave my father a painful adolescence, which in turn gave me a painful adolescence, which has now taken me several years of therapy to attempt to come to terms with.”

Anonymous, age 48 (Norway).
Grandchild who discovered that her beloved grandfather had a dark past. In addition, she learned that he had physically abused his own son, who, in turn, abused her.

The home-knitted jacket of her grandad, who was the informant’s safe haven when she tried to escape her father’s physical abuse.
2020, Norway. Private collection.

·XI· “My father was a soldier on the Eastern Front. He was part of the regime that staged the Holocaust in Eastern Europe. There are still things I will not talk about. I have a feeling that what I tell also reveals something about me.”

Anonymous, age 79 (Norway).
Son of a Norwegian who accepted an offer to enlist and serve in the German occupying forces.

Informant at the age of 13.
Cca. 1954, Norway. Private collection.

·XII· “I see clear lines linking my grandmother, my mother, and me. My mother used to poke her finger into my back and say, ‘straighten up!’ – presumably to conquer her inner shame. My mother justified her action by saying that her mother used to do the same thing to her. To me, that is a symbol of transferring shame.”

Anonymous, age 32 (Norway).
Descendant of members of the Nazi Party.

In the informant’s family it was forbidden to ask what had happened during the war. The informant only knew that her grandmother had been a part of Jentehirden, the Nazi girls’ organisation, and was rejected by local society after 1945. Here a group of Jentehirden is taking part in the Nazi Hafrsfjorddagen parade.
1941, Norway. Photo by Hans Henriksen, kept by The Regional State Archives in Stavanger.

·XIII· “When somebody started talking about the war, I fell silent. Everybody told what their fathers had done, but not me. So, I was a quiet child. Later this feeling of shame changed into restlessness and insecurity. Would anything new emerge?”

Anonymous, age 79 (Norway).
Son of a Norwegian who fought for the Germans on the Eastern Front.

Portrait of the informant at the age of 7.
1948, Norway. Private collection.

·XIV· “I feel that I experienced the war in a passive way; that I know what war is really about. People who have grown up with a father traumatized by war will know what it is all about, no matter which side of the war he was on.”

Anonymous, age 55 (Norway).
Daughter of a German soldier who served in Norway.

The informant standing in front of the cabin, which was one of the few places where her father could be happy.
1970, Germany. Private collection.

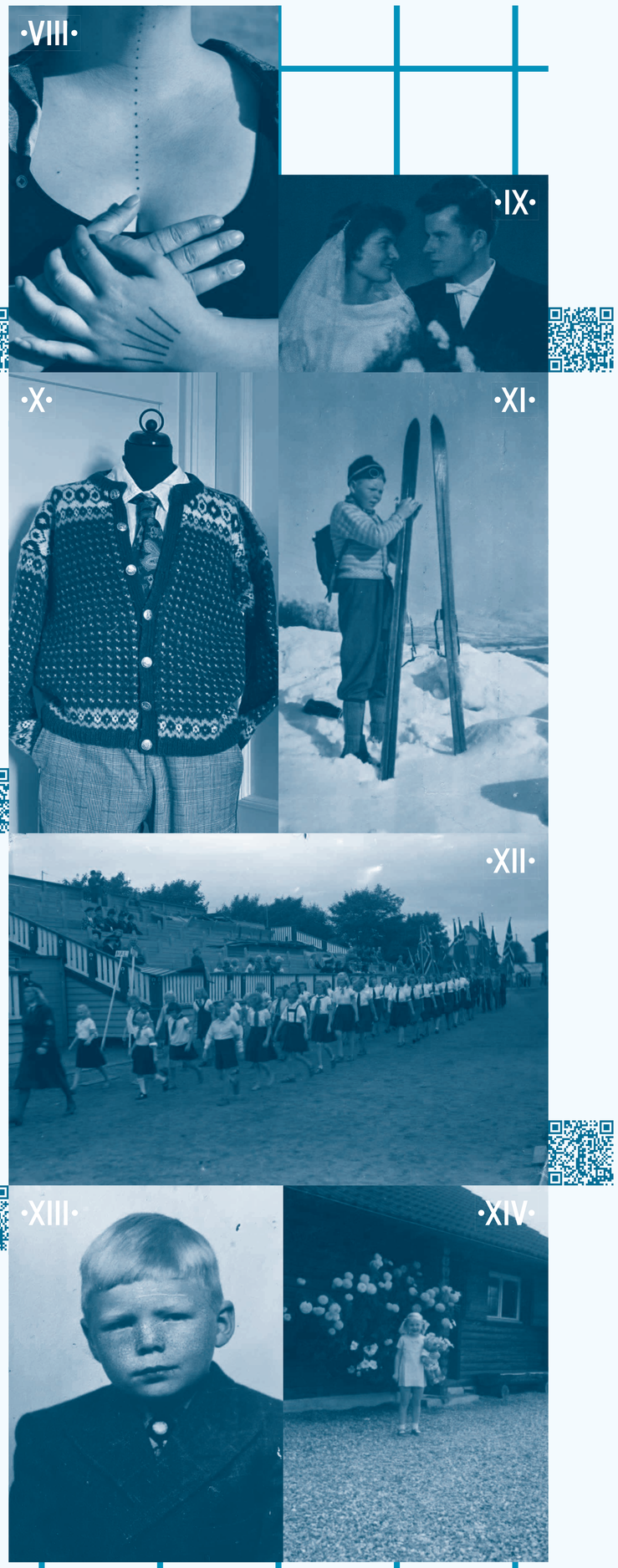

·VIII· «Mine inuittiske tatoveringer betyr mye for meg. At jeg kan få lov til å gi uttrykk for den åndelige verden vi har på Grønland, og betydningen vi ser i de forskjellige tegnene … Jeg synes også det er spennende at jeg kan få anledning til å uttrykke meg selv gjennom mine tatoveringer og føle meg vakker ved å ha dem. […] Det er en måte å ta tilbake deler av mine forfedres kultur, deler av en kultur som over tid har blitt borte [på grunn av kolonialisme] […] For meg er tatoveringene også en måte å være litt opprørsk på, fordi noen tok noe fra mine forfedre, og jeg kan på et vis ta det tilbake og vise hvor vakkert det er.»

Naja Motzfeldt, 33 år gammel.
Datter av en dansk mor og en grønlandsk far. Hun ble født og vokste opp på Grønland og flyttet til Danmark for å studere ved Universitetet i København.

Inuittiske tatoveringer – prikker fra området under haken som går ned mellom brystene kalles Putu, som er en vei ut for onde ånder.
2020, Grønland. Foto: Josepha Lauth Thomsen, klipp Naja Motzfeldt, privat eie.

·IX· «Jeg har blitt veldig imponert og fascinert [av mine foreldre], fordi de hadde evnen til å komme seg ut av nesten enhver situasjon. Både faren og moren min hadde en tilnærming til verden som sier at ‘vi kan ikke forandre alt som er virkelighet, men vi kan forandre en liten del av den. Så la oss gjøre det, la oss forandre den biten, la oss gjøre virkeligheten rundt oss interessant og fascinerende’. De var alltid interessert i verden, i forskjellige kulturer.»

Renata Wilgosiewicz-Skutecka, 59 år gammel (Polen).
Hun ble født og vokste opp i Słupsk. Moren hennes var født i Pommern i 1935, men familien flyttet til Volhynia til hennes bestefars eiendom. De klarte å unnslippe Volhynia-massakren, og for å berge livet sluttet de seg frivillig til en tvangsarbeidsleir i Köslin i Pommern.

Bryllupsfoto av Renata Wilgosiewicz-Skuteckas foreldre.
1959, Polen. Privat eie.

·X· «Det var et fryktelig sjokk da historien fra krigen brettet seg ut for meg. […]. Å komme seg gjennom alt dette materialet har vært en emosjonell berg- og dalbane, en opplevelse som jeg føler har hatt stor innvirkning på mitt eget liv. All lidelsen fra fortiden ga min far en smertefull oppvekst, noe som i sin tur ga meg en smertefull oppvekst, og som det nå har tatt meg flere år med terapi å komme over.»

Anonym, 48 år gammel (Norge).
Barnebarn som oppdaget at hennes kjære bestefar hadde en mørk fortid. I tillegg fikk hun vite at han fysisk hadde mishandlet sin egen sønn, som igjen hadde mishandlet henne.

Den hjemmestrikkede jakken til hennes bestefar. Han var informantens trygge havn når hun forsøkte å komme seg unna farens mishandling.
2020, Norge. Privat eie.

·XI· «Min far var soldat på østfronten. Han var en del av det regimet som sto bak Holocaust i Øst-Europa. […] Det finnes fremdeles ting jeg ikke vil snakke om. Jeg har en følelse av at det jeg forteller, også avslører noe om meg.»

Anonym, 79 år gammel (Norge).
Sønn av en nordmann som sa ja til et tilbud om å verve seg og gjøre tjeneste i den tyske okkupasjonsstyrken.

Informanten som trettenåring.
Ca. 1954, Norge. Privat eie.

·XII· «Jeg kan se klare linjer som forbinder min bestemor, moren min og meg. Min mor pleide å stikke fingeren inn i ryggen på meg og si, ‘rett deg opp!’ […] Hun rettferdiggjorde sin handling ved å si at hennes mor pleide å gjøre det samme med henne. For meg er det en symbolsk måte å overføre skam på.»

Anonym, 32 år gammel (Norge).
Etterkommer etter medlemmer av Nasjonal Samling.

I informantens familie var det forbudt å spørre om hva som hadde hendt under krigen. Informanten visste bare at bestemoren hadde vært medlem i Jentehirden, nazipikenes organisasjon, og ble utstøtt av lokalsamfunnet etter 1945. Her ses en gruppe fra Jentehirden som deltar i Nasjonal Samlings Hafrfjorddagsparade.
1941, Norge. Foto: Hans Henriksen, oppbevart ved Stavanger byarkiv.

·XIII· «Når noen begynte å snakke om krigen, ble jeg stille. Alle fortalte hva deres fedre hadde utrettet, men ikke jeg. Så jeg var et stille barn. Senere gikk denne skamfølelsen over i uro og usikkerhet. Ville det dukke opp noe nytt?»

Anonym, 79 år gammel (Norge).
Sønn av en nordmann som kjempet for tyskerne på østfronten.

Portrett av informanten som syvåring.
1948, Norge. Privat eie.

·XIV· «Jeg føler at jeg passivt har opplevd krigen; at jeg vet hva krig i virkeligheten handler om. Mennesker som har vokst opp med en far som har blitt traumatisert av krig, vil vite hva det hele dreier seg om, uansett hvilken side i krigen han befant seg på.»

Anonym, 55 år gammel (Norge).
Datter av en tysk soldat som tjenestegjorde i Norge.

Informanten stående foran hytta som var et av de få stedene hvor hennes far kunne være lykkelig.
1970, Tyskland. Privat eie.

SILENCE &

TAUSHET

Kan taushet gjøre oss trygge? Undertrykke skam, frykt og smerte? Har hemmeligheter langvarige konsekvenser? Kan åpenhet hjelpe oss til å gjenskape kontakt og akseptere alle små og store biter av den vi er?

•I• «Etter krigen lukket Dita munnen og ingen hørte noensinne noe om krigen – ingen. Verken min andre mann, Volodia, eller min sønn. Kanskje han leser noe om det nå. Men barnebarnet mitt spurte! Sønnen min gjorde det aldri. Hjemme spurte heller ingen. (…) Fortalte mor om krigen? Nei. Ingen av oss snakket om krigen. Når vi var sammen, snakket vi aldri om krigen. (…) Barnebarnet mitt pleide å nøde meg: 'Fortell, fortell'. Nei, jeg fortalte aldri fryktelige ting, jeg pleide bare å fortelle litt. (…) Jeg ønsket å glemme, å slette alt.»

Yehudit (Dita) Sperling-Zupovitz, 99 år gammel, (Litauen).
Overlevende fra Kaunas-ghettoen og konsentrasjonsleiren i Stutthof.

Yehudit (Dita) og Juda Zopovitz i Kaunas-ghettoen.
1944, Litauen. Foto: Hirsch Kadushin, privat eie.

•II• «Min Siessa (tante) tente interessen for [bestefars] joik, og jeg ønsket fullt ut å forstå hver setning, lyd og følelse som ble presentert i joiken hans. […] Mens jeg studerte joiken hans, lærte jeg også mye mer om min fars gren av familien. De var alle kjent som store joikere, men ble brakt til taushet av tvangsflyttingen. […] Mest av alt kan jeg tenke meg at lysten og gleden ved å joike forsvant i den lange prosessen med tvangsflytting, da en stor del av samfunnet forlot de hjemlige fjellene og dro fra venner, slektninger og kjente og kjære steder.»

Marja Skum, 43 år gammel (Sverige).
Marja tilhører en familie som ble forflyttet under tvang til et nytt område med reinsdyrflokken sin. For å lære å ta seg frem i det fremmede området, joiket bestefaren hennes det nye landet. En joik er en tradisjonell form for sang med samisk musikk, fremført av samiske folk, som en kunstform; enhver joik er ment å skulle reflektere eller fremkalle en person, et dyr eller et sted.

Marjas bestefar Per Thomassen Skum og bestemor Helena Katarina Skum (født Kansa).
Kort tid etter at dette bildet var tatt, måtte de flytte.
1925, Sverige. Foto: Ernst Klein, oppbevares av Nordiska museet.

•III• «Du vet, opplevelsen [av å vende hemmelig tilbake til Radziechow etter mange år] var utrolig, når du ser alt [på nytt]. Man husker forskjellige ting: frukthagen, hagen, blomstene. Og alt lå i ruiner. Til og med huset vårt – vi hadde et stort hus – tre russiske familier bodde der på den tiden. Og så møtte vi en ukrainsk bekjent som spilte en stor rolle i vår eksodus. Du skulle ha sett det, møtet vårt med ham var så emosjonelt, han strigråt.»

Irena Klosowska, 90 år gammel (Polen).
Hun og foreldrene unnslapp massakren i Volhynia. Etter andre verdenskrig ble hjembyen deres innlemmet i Sovjetunionen, slik at det var nesten umulig å besøke den igjen. I dag er den del av Ukraina.

Repatrieringskort fra et av familiemedlemmene.
1940-årene, Polen. Privat eie.

•IV• «Når barna begynte å spørre meg? Det er et litt sårt spørsmål. I den forstand at jeg ikke fortalte dem noe. […] Barna mine spurte meg ikke. Nå for tiden, som i de siste årene, da det jødiske samfunnet oppstod i uavhengighetsperioden, har man begynt å snakke om saken. Da de for noen år siden fortalte meg at de følte på et press hele tiden, sa jeg til dem: 'Jeg sa ikke noe til dere. Jeg fortalte dere ingen historier.' 'Nei, du fortalte oss ikke noe, men vi følte det.' [Opplevde du vold mens du gjemte deg? Lang pause]. 'Ja. Men vi vil ikke snakke om det.'»

Fruma Vitkinaitė-Kučinskienė, 88 år gammel (Litauen).
Overlevende fra Kaunas-ghettoen. Hun ble reddet av lokalbefolkningen, men foreldrene og en eldre bror ble drept.

Fruma Vitkinaitė med sin tante Rivka Šmuklerytė-Ošerovič.
1946, Litauen. Privat eie.

«Dette er hverdagslivet. Nei. Vi spør ikke, for da kommer den nervøse spenningen. […] [Hva mor pleide å fortelle om krigen?] Ikke mye til barna. Bare i de siste 30 årene. Før det, ikke mye. Bare fragmenter. Jeg vet ikke hva jeg skal fremheve. Det er ikke noe som er mer eller mindre viktig.»

Vita Safian, 71 år gammel (Litauen).
Datter av overlevende fra Vilnius-ghettoen og partisan Fania Yoheles-Brancovskaya.

Vita Safian med foreldrene sine.
1953, Litauen. Privat eie.

•VI• «En gang ble jeg fortalt; 'Ikke snakk om hva du hører hjemme.' Det var som et… – vel – jeg fortalte ikke noe. Men jeg ønsket å snakke. […] Etter å ha reist fra Litauen, snakket jeg heller ikke i Israel. Jeg kunne ikke fortelle hva jeg følte. Jeg kunne ikke dele det viktigste. […] Etter å ha returnert til Litauen i 2016, åpnet jeg meg. […] Vi må snakke om både smerte og frykt. Hvis ikke det er noen i familien, finnes det ingen som er nær å snakke med. Jeg er klar til å lytte […]. Målet mitt er å gjøre det lettere for enhver som opplever vanskelige tider […]. Å lytte. […] Jeg snakker med skoleelever – det er viktig. […] Folk trenger å vite, for å kunne unngå det.»

Bella Shirin, 75 år gammel (Litauen).
Datter av overlevende fra Šiauliai-ghettoen og konsentrasjonsleirene i Dachau og Stutthof.

Portrett av Bella Shirin.
2020, Litauen. Foto: Agnė Bekeraitytė. Privat eie.

•VII• «Jeg husker mange. Minnene om dem ble forsterket av noen familiehistorier. Det var forresten ikke mange av dem, fordi rett etter krigen, da jeg gikk på skolen, ble vi innprentet å ikke si noe om det. Noen få ganger gjentok jeg noe som de voksne hadde sagt, og min mor fikk beskjed om å holde kontroll på meg. Hun fikk meg til å tie, fordi løsmunnethet kunne føre til at det ikke gikk godt med oss [fordi de polske myndighetene var alliert med Sovjetunionen].»

Barbara Dolata, 82 år gammel (Polen).
Hun og familien hennes ble sendt i eksil til Kasakhstan av russerne da hun var bare elleve måneder gammel. Etter seks år i eksil, var de i stand til å dra til Grodno og senere til Słupsk.

Barbara, i andre rekke, nummer tre fra venstre, sammen med venner på dagen for hennes første nattverd.
1940-årene, Polen. Privat eie.

•VIII• «Tante Bogusia var allerede blitt elleve år. […] Hun fortalte oss mye om bunkeren som bestefaren deres bygde, om begynnelsen til 'fryktens netter' da [Volhynia] massakren startet. De gikk dit hver kveld for å gjemme seg, tok hver kveld en ny vei mellom åskammene, slik at de ikke skulle lage en synlig sti til tilfluktsrommet. Barna måtte sverge å ikke fortelle noe om tilfluktsstedet til andre – ikke en gang kusinene eller naboene. Utvilsomt reddet tilfluktsrommet livet til hele familien.»

Renata Wilgosiewicz-Skutecka, 59 år gammel (Polen).
Hun var født og oppvokst i Słupsk. Moren hennes var født i Pommern i 1935, men familien flyttet til Volhynia, til hennes bestefars hjemland. De klarte å slippe unna Volhynia-massakren og dro frivillig til arbeidsleiren i Köslin i Pommern.

Renatas besteforeldre før andre verdenskrig.
Ukjent år og sted. Privat eie.

Can silence keep us safe? Suppress shame, fear, pain? Do secrets have long-term consequences? Can openness help us reconnect and accept all the bits and pieces of who we are?

•I• "After the war, Dita shut her mouth and nobody ever heard about the war – nobody. Neither my second husband Volodia, nor my son. Maybe now he reads something. But my granddaughter asked! The son never. At home nobody. [...] Did mother talk about the war? No. We both never spoke about the war. Then we were together, and we never spoke about the war. [...] My granddaughter used to push me: 'Tell, tell.' No, I didn't say anything terrible, I only used to tell just a little bit. [...] I wanted to forget, just to delete everything."

Yehudit (Dita) Sperling-Zupovitz, age 99 (Lithuania).
Survivor of the Kaunas ghetto and the Stutthof Concentration Camp.

Yehudit (Dita) and Juda Zupovitz in Kaunas ghetto.
1944, Lithuania. Photo by Hirsh Kadushin, private collection.

•II• "My *Siessa* [auntie] sparked my interest in his [my grandfather's] *yoik*, and I wished to fully understand each sentence, sound, and feeling presented in his *yoik*. [...] While I was researching his *yoik* I learnt a whole lot about my father's side of the family. They were all known to be great 'yoikers', but were silenced by the forced relocation. [...] Most of all I can imagine that the desire and pleasure of 'yoiking' disappeared during the prolonged forced relocation process, when a big part of the community left their home mountains, when they left their friends, relatives, and familiar, beloved places."

Marja Skum, age 43 (Sweden).
Marja belongs to a family that was forcibly migrated to a new area with their reindeer herd. Learning to navigate on the new land her grandfather was 'yoiking' the old land. A *yoik* is a traditional form of song in Sámi music performed by the Sámi people; as an art form, each *yoik* is meant to reflect or evoke a person, animal, or place.

Marja's grandfather Per Thomasson Skum and grandmother Helena Katarina Skum (nee Kansa).
Shortly after this picture was taken, they had to move.
1925, Sweden. Photo by Ernst Klein, kept by Nordiska Museum.

•III• "You know, the experience [of secretly returning to Radziechow many years after the war] was incredible, when you see everything [again]. One remembers differently: the orchard, the garden, the flowers. And everything was in ruins. Even in our house – we had such a big house – three Russian families lived there at that time. And then we met a Ukrainian acquaintance who had a big part in our exodus. You should have seen, our meeting with him was so emotional, he cried so hard."

Irena Klosowska, age 90 (Poland).
She and her parents escaped the Volhynia Massacre. After World War II their hometown was incorporated into the Soviet Union, so it was almost impossible to revisit it. Today it is part of Ukraine.

Repatriation card of one of the family members.
1940s, Poland. Private collection.

•IV• "When did my children start questioning me? It is already a slightly painful question. In the sense that I didn't tell them anything. [...] My children didn't ask me. Now, as in the last years when the Jewish community emerged during the years of independence [...], this topic started to be spoken about more. When they told me some years ago that they had felt that pressure all the time I said to them: 'I didn't say anything to you. I didn't tell you any stories'. 'No, you didn't tell us, but we felt it.' [Did you experience violence during your hiding? Long pause] Yes. But we won't talk about it."

Fruma Vitkinaitė-Kučinskienė, age 88 (Lithuania).
Survivor of the Kaunas ghetto. She was rescued by locals, but her parents and older brother were killed.

Fruma Vitkinaitė with her aunt Rivka Šmuklerytė-Ošerovič.
1946, Lithuania. Private collection.

•V• "This is daily life. No. We don't ask, because then nervous tension appears. [...] [What mother used to talk about the war?] To the children, not much. Only during the last thirty years. Before that, not much. In fragments. I don't know what to highlight. There are no more or less important developments."

Vita Safian, age 71 (Lithuania).
Daughter of the Vilnius ghetto survivor and partisan Fania Yoheles-Brancovskaya.

Vita Safian with her parents.
1953, Lithuania. Private collection.

•VI• "Once I was told: 'Don't talk about what you hear at home.' It was like a well – I didn't tell anything. But I wanted to talk ... Once we left Lithuania I did not open up in Israel either. I couldn't say what I was feeling. I couldn't share the most important. [...] After returning to Lithuania in 2016 I opened up. [...] We have to talk about both pain and fear. If there is no one in the family, there are no close people to talk with. I am ready to listen. [...] My goal is to make it easier for anyone who is facing a difficult time... To listen. [...] I talk with students in schools – that's important. [...] People need to know, in order to prevent it."

Bella Shirin, age 75 (Lithuania).
Daughter of survivors from the Šiauliai ghetto and the Dachau and Stuthoff concentration camp.

Portrait of Bella Shirin.
2020, Lithuania. Photo by Agnė Bekeraitytė, private collection.

•VII• "I remember a lot. Their memories were strengthened by some family stories. There were not many of them by the way, because right after the war, when I went to school, we were told not to say anything about it. A few times I repeated something that the adults had said and my mother was warned to control me and made me not say anything, as it might not end well for us [as the new Polish authorities were allied with the Soviet Union]."

Barbara Dolata, age 82 (Poland).
She and her family were exiled to Kazakhstan by the Soviets when she was only 11 months old. After six years of exile they were able to leave for Grodno and later settle in Słupsk.

Barbara, second row, third from the left, with her friends on the day of her first communion.
1940s, Poland. Private collection.

•VIII• "Aunt Bogusia was already 11. [...] She told us a lot about the bunker their grandfather built, about the beginnings of the 'scary nights', when the [Volhynia] massacre started. They went there every evening to hide, each time choosing a different route through the ridges, so that they would not end up marking a path to their shelter. The children had to make a pledge and they couldn't tell anybody – not even their cousins, nor their neighbours – about the dugout. The dugout undoubtedly saved the lives of the whole family."

Renata Wilgosiewicz-Skutecka, age 59 (Poland).
She was born and raised in Słupsk. Her mother was born in Pomerania in 1935, but the family moved to Volhynia to her grandfather's patrimony. They were able to escape the Volhynia Massacre and in order to save their lives voluntarily joined a forced labour camp in Köslin in Pomerania.

Renata's grandparents before World War II.
Year and location unknown. Private collection.

OPENNESS

ÅPENHET

·IX· “We didn’t even have the freedom to speak, to tell the truth, because we felt bad, because we were afraid. The fact is that the Italians from Dignano who left were all afraid of ending up in the sinkholes."

Luigi Donorà, age 86 (Italy).
After various acts of intimidation Luigi and his parents left for Italy, leaving all the family belongings in Vodnjan, Croatia.

Pazin sinkhole.
1929, Croatia. Postcard, kept by the Ethnographic Museum of Istria.

·X· “In my family there were no prejudices, evil was neither spoken nor handed down.”

Giuseppina Marušić, age 84 (Croatia).
She and her sister faced different choices. While Giuseppina stayed in Yugoslavia with her mother and grandparents, her aunt and later her sister left for Italy.

The Marušić sisters remained close throughout their lives.
Cca. 1950, Croatia, then Yugoslavia. Private collection.

·XI· “Being Danish and a quarter Greenlandic is like putting together a confusing puzzle. The pieces do not quite fit together, and a number of pieces are missing – especially from the Greenlandic side. The challenge has been to create myself as a whole person with the pieces I have had available to me. [...] It still hurts when I talk about it, but it does not affect me in my everyday life. I have also come to terms with the fact that my mother has a hard time sharing and talking more. There is a big chapter of my life that my mother did not talk about much [Greenland]. That has created a hole, or a sense of want, in my identity, which is about what my roots are like.”

Woman, age 38 (Denmark).
Daughter of a Danish-Greenlandic mother and a Danish father.
Her mother has neglected to talk about their Greenlandic roots.

Pearl tie with Greenlandic motifs. The tie was often used by the informant’s Danish father, who honoured Greenlandic traditions and found it important for his children to know about Greenland. Pearl decorations are a traditional Greenlandic craft.
2021, Denmark. Private collection.

·XII· “Because I hadn’t been born yet [when my parents came to Słupsk], and [for them] it was a story that was happening ‘in the here and now’, they didn’t tell me much about it. What I know now, I learnt thanks to certain materials, thanks to notes, to diaries, mostly my grandfather’s, and a bit of my mother’s, but my grandpa was the one who did everything – collected various documents, newspaper clippings etc. He wrote chronicles himself. Through all of that today we can learn about the first years of life in Słupsk.”

Ewa Kwiatkowska-Czarzasty, age 54 (Poland).
Her grandparents and mother moved to Słupsk after the Second World War because of her grandfather’s political past, which was not well received by the Soviet authorities. Her father received an order to go and work in Słupsk. She was born and raised in Słupsk.

Painting by Ewa Kwiatkowska-Czarzasty of her mother.
2013, Poland. Private collection.

·XIII· “Something happened in Norway during the war, something terrible that was going to leave its mark on my father more than anything else. Something so strong that he was never willing to talk about it. Something that traumatized him so profoundly that it affected our entire family, even us four siblings, who have never experienced war. In this way, the war somehow became part of our lives, too.”

Anonymous, age 55 (Norway).
Daughter of a German soldier who served in Norway. He was probably traumatised when he was ordered to destroy the country he loved.

The cabin was built in the same style as those built in Norway and was set up in Southern Germany. It was the only place the informant's father was happy.
Year unknown, Germany. Private collection.

·XIV· “From my early childhood I was instructed not to tell anyone that I came from Germany. In the aftermath [of the war], I understood that these cover stories were good for me. I had friends who didn’t have such cover stories, and who ended their lives as adults, shooting themselves because they couldn’t cope with it anymore.”

Bjørn, age 77 (Norway).
Son of a German soldier.

The informant with his grandmother. As the son of a Norwegian woman and a German soldier, Bjørn was living in Germany for a few years before being returned to Norway.
1945, Germany. Private collection.

·XV· “I may seem open and sociable, but at the bottom of my heart I have always been lonely. I was sort of never able to live out my feelings, everything was stifled and hushed up (at home). There was so much under the surface, but no-one dared to touch it; the silence was total and all-pervading.”

Anonymous, age 62 (Norway).
At the age of 20 the informant learned that her mother had been married to a German soldier.

Norwegian women arrested after the war. The treatment they received for falling in love with German soldiers was harsh and exclusionary.
1945, Norway. Photographer unknown, kept by the Aust-Agder Museum and Archive.

·IX· «Vi hadde ikke engang frihet til å snakke, til å fortelle sannheten, fordi vi følte oss elendige, fordi vi var redde. Sannheten er at italienerne som flyktet fra Dignano, var redde for å ende i synkehullene.»

Luigi Donorà, 86 år gammel (Italia).
Etter flere tilfeller av trusler, dro Luigi og foreldrene til Italia, og forlot alle familieeiendelene i Vodnjan, Kroatia.

Synkehull i Pazin.
1929, Kroatia. Postkort, oppbevares av det Etnografiske museet i Istria.

·X· «Vi hadde ingen fordommer i min familie, ondskap ble ikke nevnt og heller ikke brakt videre.»

Giuseppina Marušič, 44 år gammel (Kroatia).
Hun og søsteren sto overfor vanskelige valg. Mens Giuseppina oppholdt seg i Jugoslavia sammen med moren og besteforeldrene, dro tanten og senere søsteren til Italia.

Marušič-søstrene var nært knyttet til hverandre livet gjennom.
Ca. 1950, Jugoslavia, nå Kroatia. Privat eie.

·XI· «Det å være dansk og kvart grønlandsk, er som å sette sammen et forvirrende puslespill. Bitene passer ikke helt sammen og noen biter mangler – særlig fra grønlandsk side. Utfordringen har vært å skape meg selv som et helt menneske med de bitene jeg har tilgjengelig. […] Det er fremdeles vondt når jeg snakker om det, men det angår meg ikke i hverdagen. Jeg har også forsonet meg med det faktum at moren min har hatt det vanskelig med å dele og snakke mer. Det finnes et stort kapittel i livet mitt som moren min ikke snakket stort om [Grønland]. Det har skapt et hull, eller en følelse av savn, i identiteten min, som dreier seg om spørsmålet hvordan røttene mine er.»

Kvinne, 38 år gammel (Danmark).
Datter av en dansk-grønlandsk mor og en dansk far. Moren hennes har unnlatt å snakke om deres grønlandske røtter.

Perleslips med grønlandske motiver. Slipset ble ofte brukt av informantens danske far, som satte grønlandske tradisjoner høyt og fant det viktig for barna å ha kunnskap om Grønland. Perledekorasjoner er et tradisjonelt grønlandsk håndverk.
2021, Danmark. Privat eie.

·XII· «Fordi jeg ennå ikke var født [da foreldrene mine kom til Słupsk], og [for dem] var det en historie som hendte her og nå, fortalte de meg ikke mye om det. Det jeg vet nå, lærte jeg takket være visse kilder, notater, dagbøker [for det meste min bestefars], og noe fra min mor, men bestefar var den som gjorde alt – samlet forskjellige dokumenter, avisutklipp etc. Han skrev artikler selv. Takket være alt dette, kan vi i dag vite noe om de første årene i Słupsk.»

Ewa Kwiatowska, 54 år gammel (Polen).
Hennes besteforeldre og moren flyttet til Słupsk etter andre verdenskrig på grunn av bestefarens politiske fortid som ikke ble vel mottatt av de sovjetiske myndighetene. Faren hennes ble beordret til å dra for å arbeide i Słupsk. Hun ble født og vokste opp i Słupsk.

Portrett av moren, malt av Ewa Kwiatowska-Czarzasty.
2013, Polen. Privat eie.

·XIII· «Noe hendte i Norge under krigen, noe fryktelig som skulle prege faren min mer enn noe annet. Noe så sterkt at han aldri ville snakke om det. Noe som traumatiserte ham så dypt at det påvirket hele familien, til og med oss fire søsken som aldri opplevde krigen. På denne måten ble krigen også en del av våre liv.»

Anonym, 55 år gammel (Norge).
Datter av en tysk soldat som tjenestegjorde i Norge. Han ble antagelig traumatisert da han fikk ordre om å ødelegge landet han elsket.

Hytta ble bygd i samme stil som var vanlig i Norge og ble satt opp i Sør-Tyskland. Den var det eneste stedet hvor informantens far var lykkelig.
Ukjent år, Tyskland. Privat eie.

·XIV· «Fra tidlig barndom ble jeg instruert til ikke å fortelle noen at jeg kom fra Tyskland. I ettertid har jeg skjønt at disse dekkhistoriene var til min fordel. Jeg har hatt venner som levde uten slike dekkhistorier, og som har gått og skutt seg i voksen alder fordi de ikke har klart mer.»

Bjørn, 77 år gammel (Norge).
Sønn av tysk soldat.

Informanten med sin bestemor. Som sønn av en norsk kvinne og en tysk soldat, bodde Bjørn i Tyskland noen år før han returnerte til Norge.
1945, Tyskland. Privat eie.

·XV· «Jeg kan synes åpen og sosial, men innerst inne har jeg alltid vært ensom. […] Jeg har liksom ikke kunnet leve ut følelsene mine, alt ble dysset ned og hysjet ned. Det var så mye under overflaten, men ingen rørte ved det; tausheten var altomfattende.»

Anonym, 62 år gammel (Norge).
Da informanten var 20 år, fikk hun vite at moren hadde vært gift med en tysk soldat.

Norske kvinner arrestert etter krigen. Behandlingen de fikk for å ha blitt forelsket i en tysk soldat, var hard og ekskluderende.
1945, Norge. Ukjent fotograf, oppbevares ved Aust-Agder museum og arkiv.

INJUSTICE &

URETT

Hva betyr urett for deg? Har du noen gang opplevd det? Hvordan føltes det? Hvor finner du tilgivelse, og hvordan skaper du forsoning?

•I• «Jeg ble født rett inn i en brennhet konflikt som hadde pågått i 80 år. […] Konfliktens kjerne er at fylkesadministrasjonens styre i 1971 besluttet å ekskludere den sørsamiske befolkningen fra reindriftsområdene i Vapsten kommune til fordel for nordsamer, som var blitt tvunget til å forflytte seg. Dette førte til at min slekt og jeg har blitt fratatt det landet vi skulle arve, våre reindriftsområder. […] For meg er det klart at røttene til sterk, 'vitenskapsbasert' rasisme fortsatt er til stede innenfor den praksis som svenske myndigheter følger. I tillegg til denne enkelthandlingen finnes det bevis for dette i vår historie. Slik som når de forbød oss å praktisere vår religion, å snakke språket vårt på skolen, eller når de gjorde det til en skam å praktisere våre tradisjoner og å joike. Slik jeg ser det, var håndarbeid den enste tingen de ikke forbød (om en da ser bort fra trommer).»

Tomas Colbengtson, 64 år gammel (Sverige).
Tomas tilhører en samisk familie som holdt til på stedet de fordrevne migrantene kom til.
Familien hans måtte gi plass til nykommerne.

Portrett av Tomas Colbengtson.
2019, Sverige. Foto: Dan Jåma, privat eie.

•II• «Det var utenkelig at de kom til å gifte seg med hverandre. Ekteskap er et tegn på gode forbindelser mellom folk. Men par har begynt å gifte seg nå, som du ser.»

Mikael Urheim
snakker om den nye virkeligheten som oppsto da tvangsflyttingen fant sted. Under trekket sørover pekte den samiske administrasjonen ut områder hvor de skulle slå seg ned. De samiske familiene som allerede bodde der, ble overrasket av reinsdyrflokkene og menneskene som kom. Samefogden tvang dem til å gi plass til de nyankomne.

Kjørestav brukt når man kjører en pulk trukket av rein.
Dette er en lulesamisk stav for kvinner.
2021, Sverige. Foto: Elina Nygård, oppbevart ved Ájtte - svenskt fjäll- och samemuseum.

•III• «Slovenia, mitt nye land, ville ikke ha meg. Eller, midt i uvissheten som rådde i et nydannet land, ønsket det meg ikke velkommen. År med fullstendig uvisshet fulgte, uten gyldige papirer, helseforsikring eller sosial så vel som fysisk sikkerhet. Grå år, år med kamp. Kamp for å overleve, kamp for identitet. Etter at jeg gjennom åtte år hadde tapt slag etter slag mot det allmektige byråkratiet, fant jeg styrke, utholdenhet, kjærlighet, empati, mykhet og evne til å tilgi. […] Uten den uforbeholdne støtten og omsorgen fra foreldre, søstre og partnere, er det ingen som vet hvordan dette ville ha gått.»

Dragan Antonijević, 58 år gammel (Slovenia).
I åtte år levde han uten statsborgerskap.

Støtteerklæring for å gi Dragan Antonijević slovensk statsborgerskap, undertegnet av hans venner og supportere.
2000, Slovenia. Privat eie.

•IV• «Far arbeidet på arsenalet. […] De anklaget ham for å dra til Italia for å beskrive bevæpningen og situasjonen på arsenalet […]. Han ble anholdt av politiet, som forhørte ham videre og sa til ham: 'Hør nå her, Belci, ønsker du virkelig å dra til Italia, så dra! Hvor du nå enn drar, kommer vi til å finne deg og si at du er spion.' Der og da ga far opp tanken på å komme seg bort. Han ble værende, men kom seg unna tretten år senere.»

Maria Grazia Belci, 65 år gammel (Italia).
Som barn forlot hun Istria under dramatiske omstendigheter sammen med foreldrene sine med kurs for Italia. Men de besøkte Istria regelmessig, noe hun har fortsatt med å gjøre sammen med sin sønn, frem til i dag.

Maria Grazia med foreldre under et av deres første besøk i hjembyen., Vodjnan/Dignano.
1969, Kroatia. Privat eie.

•V• «På skolen satt broren min og jeg ved siden av hverandre. Pultene var av typen med blekkhus. En dag sa læreren: 'Nå ønsker jeg å kontrollere italienskkunnskapene deres.' Hun ga oss papirark, et til meg og et til broren min – de andre hadde naturligvis skrivebok. […] I neste time kom en annen kvinne inn […] hun reiste seg fra pulten og viste fram arkene til alle og sa: 'Se her, disse flyktningene har skrevet på disse to arkene, dere kan vel se at de ble født i en stall.' Da klarte jeg det bare ikke lenger; jeg tok blekkhuset og kastet det på henne.»

Luigi Donorà, 86 år gammel (Italia).
Etter at familien hans forlot Istria, tilbrakte de mange år i forskjellige flyktningleirer i Italia.

Brødrene Luigi og Pino Donorà i Vodnjan /Dignano, flere år før de dro til Italia.
1940, Kroatia. Privat eie.

•VI• «Alle ble tvunget til å arbeide, til og med på Corpus Christi-dagen (Kristi legemsfest). Min bestefar hadde en butikk og måtte holde åpent, men til slutt, da prosesjonen passerte foran butikken hans, stengte han dørene som et tegn på respekt. […] Og så, da prosesjonen var over, kom Folkemilitsen og tok ham, forhørte ham og banket ham opp. Presten grep inn og forsvarte ham, men fra det øyeblikket av sa bestefar at det var umulig å bli værende. De anklaget ham for å være en forræder.»

Giuliana Donorà, 48 år gammel (Kroatia).
Datter av komponisten Luigi Donorà.

Donoràs bestefars tidligere butikk.
2002, Kroatia. Privat eie.

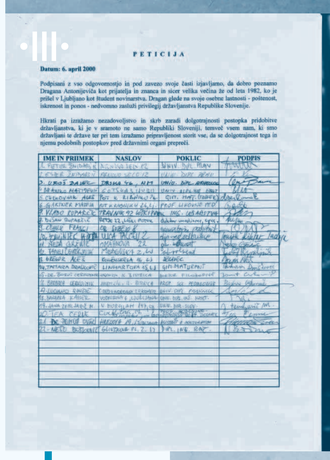
PETICIJA

Datum: 6. april 2000

Podpisani z vso odgovornostjo in pod zavezo svoje časti izjavljamo, da dobro poznamo Dragana Antonijevića kot prijatelja in znanca in sicer vsaka večina že od leta 1982, ko je prišel v Ljubljano kot študent novinarstva. Dragan glede na svoje osebne lastnosti - poštenost, iskrenost in pozno - nedvomno zasluži privilegij državljanstva Republike Slovenije.

Hkrati pa izrabimo neizogibno priložnost in skrbi zaradi dolgotrajnosti postopka pridobitve državljanstva, ki je v stanovitni ne samo Republiki Sloveniji, temveč vsem nam, ki smo državljani te države ter pri tem izrabimo priporočljivost storiti vse, da se dolgotrajnost tega in njemu podobnih postopkov pred državnimi organi prepreči.

IME IN PRIIMEK	NASLOV	POKLIC	PODPIS

What does injustice mean to you? Have you ever experienced it? How did it feel? Where do you find forgiveness, and how do you build reconciliation?

•I• "I was born straight into a burning conflict that had been going on for 80 years. [...] The core of the conflict is that the county administrative board decided in 1971 to exclude the South Sámi from the reindeer herding community of Vapsten in favour of the North Sámi, those who were forced to relocate. That resulted in the fact that my relatives and I have been dispossessed of the land that we were to inherit, our reindeer herding areas. [...] To me it's clear that the roots of strong 'science-based' racism still is present within the practice of the Swedish authorities. Beside this particular action, there is further proof of that throughout our history. Like when they prohibited us to practice our religion, or to speak our language at school, shamed us into stopping practicing our traditions and 'yoiking'. From my point of view, doing handicraft was the only thing they did not prohibit (except for the drum)."

Tomas Colbengtson, age 64 (Sweden).
Tomas belongs to a Sámi family living where the forced migrants arrived.
His family had to make a place for the newcomers.

Portrait of Tomas Colbengtson.
2019, Sweden. Photo by Dan Jåma, private collection.

•II• "It was unthinkable that they would marry each other. Marriage is a sign of good relationships between peoples. But couples have started getting married now, you can see that."

Mikael Urheim
talks about the new reality that took hold when the forced relocation took place. During the trek south, the Lapp administration pointed out places where they were to settle. The Sámi families who already lived there were surprised by the reindeer herds and the people who came. The Lapp bailiff forced them to make room for the newcomers".

Driving stick used when driving a sledge pulled by a reindeer. This is a Lule Sámi stick for women.
2021, Sweden. Photo by Elina Nygård, kept by Ájtte - Swedish Mountain and Sámi Museum.

•III• "Slovenia, my new country, did not want me. Or, amidst the uncertainty of a newly formed country, it did not wish me well. Years of complete uncertainty followed, without any valid documents, health insurance, or social as well as physical security. Grey years, years of struggle. Struggles for survival, struggles for identity. As I lost battle after battle against the almighty bureaucracy for eight years I was gaining strength, perseverance, love, empathy, softness, and the ability to forgive. [...] Without the unconditional support and love of parents, sisters, and partners, who knows where I would have ended up…"

Dragan Antonijević, age 58 (Slovenia).
For eight years he lived without any citizenship.

Petition to grant Mr Antonijević Slovenian citizenship, signed by his friends and supporters.
2000, Slovenia. Private collection.

•IV• "Dad worked in the arsenal. [...] They accused him of going to Italy to identify the weaponry and the situation at the arsenal [...]. He was taken in by the police, where they questioned him further and told him: 'Listen Belci, do you really want to go to Italy? Go. Wherever you go, we will find you and say you're our spy.' At that point my father gave up the idea of leaving. He stayed, but left thirteen years later."

Maria Grazia Belci, age 65 (Italy).
She left Istria with her parents for Italy as a child under dramatic circumstances. However, they visited Istria on a regular basis, which she continues to do, together with her son, to this day.

Maria Grazia with parents during one of their first visits to their hometown, Vodnjan/Dignano.
1969, Croatia. Private collection.

•V• "At school my brother and I sat together. There were those desks with the inkwell. So, the teacher said, 'Now I want to check your Italian knowledge'. She gave us a sheet of paper, one to me, one to my brother – of course the others had a notebook [...] At the next lesson another woman came [...] she got up from the desk and showed everyone, saying, 'you see, these refugees have written on these two sheets, you can see that they were born in a stable.' I couldn't take it anymore; I took the inkwell and threw it at her."

Luigi Donorà, age 86 (Italy).
After his family left Istria, they spent many years in different refugee camps in Italy.

Brothers Luigi and Pino Donora' in Vodnjan/Dignano, several years before leaving for Italy.
1940, Croatia. Private collection.

•VI• "Everyone was forced to work, even on the Corpus Domini holiday. My grandfather had a shop and had to keep it open, but in the end, when the procession passed in front of his shop, he closed its doors as a sign of respect [...] And well, the procession ended, the People's Militia took him, interrogated and slapped him around. The priest intervened and defended him, but from that moment on my grandfather said it was impossible to stay there. They accused him of being a traitor."

Giuliana Donorà, age 48 (Croatia).
Daughter of the composer Luigi Donorà.

Donoràs grandfather's former shop.
2002, Croatia. Private collection.

RECONCILIATION

FORSONING

·VII· “In those days they really believed that you could take people out of their situational context and give them a Danish education. [...] I am a product of that time when everything had to be Danish [in Greenland], and I must say that in that respect I succeeded. I only learned Danish in school, and spoke it as my main language. I grew up in a time when an early independence movement peaked in Greenland, so I hit some bumps [along the way] in Greenland. It has affected me so much that I came down here and stayed [in Denmark]. I have not had much to do with Greenland. It is only in recent years that it has started to interest me again, and I have started to get in touch with my family in Greenland through all the new media.”

Per, age 63 (Denmark).
Son of a Danish father and Greenlandic mother. He was born and raised in Greenland, and moved to Denmark when he was 15 years old to study.

Greenlandic Tupilak: a carved depiction of a spirit, to be used for good or bad, made by the informan’s father in his later days. His father has always been interested in Greenlandic culture, especially image carving.
2021, Denmark. Private collection.

·VIII· “In fact, in our town – Radziechow – all our neighbours were Ukrainian, we had very good relationships with them. And nothing terrible happened to us, physically, [during the Volhynia Massacre] simply because one of the neighbours, a Ukrainian, came to us and said ‘Listen, they [the Ukrainian Insurgent Army] are coming for you tomorrow night. Leave immediately. Not in half an hour, not in two or three hours.”

Irena Klosowska, age 90 (Poland).
She and her parents escaped the Volhynia Massacre. After World War II their hometown was incorporated into the Soviet Union, and today belongs to Ukraine.

Klosowska's (nee Cewe) address registration card.
1945, Poland. Private collection.

·IX· “My childhood was perhaps a little different from most, and I soon became aware of who my father really was. ‘How lucky you are!’ many said. They did not know how hard it was at home. [...] A member of our family once quoted my father as saying: ‘What peace has cost us is a price our descendants will have to pay in the form of fear and unrest passed on from one generation to another’. There is no doubt he was right in his observation.”

Jan Jørg Tomstad, age 67 (Norway).
Son of a well-known resistance member.

Jan Jørg with his family in the garden. His father, wearing a uniform, is probably home from military assignment.
1955, Norway. Private collection.

·X· “Those who experienced it were probably unable to take all the emotions evoked to heart. I think it was too painful and too deep. But for many who are still alive, and who are further down the generations, the pain has diminished, and it is therefore possible to talk about it. I hope I can contribute to the process by telling my story.”

Anonymous, age 32 (Norway).
Descendant of members of the Nazi Party who were severely punished by Norwegian society after the war.

As a 15 year-old the informant's grandmother was a member of 'Jentehirden', the Norwegian Nazi party's girl organisation, and family members joined the Norwegian Nazi Party (NS). This had a significant impact on their lives after the war. The illustration shows descriptive drawings of uniforms for members of 'Jentehirden', published by the national propaganda leadership of the NS in the Organisational yearbook.
1944, Norway. Uncredited illustrator, CC PDM.

·XI· “I was told that after the war that my father was convicted as a traitor because he had worked as a spy for the Germans. This was the first time I heard that story. I had already turned 50 when I learned all of this. It was horribly painful […] As long as there is doubt about the truth, it becomes difficult to relate to, to reconcile myself with and forgive. But can I really forgive? Guilt, forgiveness, and reconciliation, these are difficult ideas and concepts – but he was my father, and he was a kind man.”

Anonymous, age 79 (Norway).
Daughter of a Norwegian who helped the Germans during the war.

German soldiers lined up.
Between 1940-1945, Norway. Kept by Anno Domkirkeodden/DigitaltMuseum (CC PDM).

·XII· “I have thought a lot about the choices I have made over the years, and I know that I was never a German floozy. I was a Norwegian woman who fell in love with a German, and he loved me. There is nothing wrong in that, and we did not do anybody any harm. He was the love of my life.”

Woman, age 94 (Norway).
She was abandoned by her family and local society when she married a German soldier. Later, she promised her second husband never to talk about that part of her life and had to suppress all of her feelings in order to do so. That affected her daughter, who felt lonely and silenced.

A box that contained all of the items the German soldier and the Norwegian woman ever shared. He kept it as sacred all his life, despite her going back to Norway a few years after the wedding.
2020, Norway. Private collection.

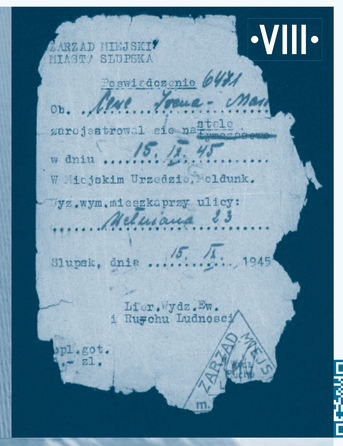

·VII· «På den tiden trodde de virkelig at de kunne ta mennesker ut av miljøet de levde i og gi dem en dansk utdanning. […] Jeg er et produkt av den tiden da alt mulig skulle være dansk [på Grønland], og jeg må si at på det viset lyktes jeg. Jeg lærte bare dansk på skolen og snakket det som mitt hovedspråk. Jeg vokste opp i en tid da en tidlig uavhengighetsbevegelse sto på sitt sterkeste på Grønland. Dette førte til at jeg støtte på noen hindringer på Grønland. Det har satt slikt preg på meg at jeg kom ned hit og ble værende her [i Danmark]. Jeg har ikke hatt mye å gjøre med Grønland. Det er først i de senere årene at dette har begynt å interessere meg igjen, og jeg har gått i gang med å ta opp igjen kontakten med min familie på Grønland gjennom alle de nye media.»

Per Aage, 63 år gammel (Danmark).
Sønn av en dansk far og en grønlandsk mor. Han ble født og vokste opp på Grønland og flyttet til Danmark da han var 15 år gammel for å studere.

Grønlandsk Tupilak: en utskåret avbildning av en ånd som kan brukes til godt og vondt, laget av informantens far på hans eldre dager. Hans far har alltid vært interessert i grønlandsk kultur, særlig utskjæring av bilder.
2021, Danmark. Privat eie.

·VIII· «Faktisk var det slik i vår by – Radziechow – at alle våre naboer var ukrainske, og vi hadde et veldig godt forhold til dem. Og ingenting fryktelig hendte med oss, fysisk sett, [under Volhynia-massakren], ganske enkelt fordi en av våre naboer, en ukrainer, kom til oss og sa: ‘Hør her, den ukrainske opprørshæren kommer for å ta dere i morgen kveld. Kom dere av gårde nå! Ikke om en halv time, ikke om to eller tre timer’.»

Irena Klosowska, 90 år gammel (Polen).
Hun og hennes foreldre slapp unna Volhynia-massakren. Etter andre verdenskrig ble hjembyen deres innlemmet i Sovjetunionen, og i dag tilhører den Ukraina.

Klosowskas (nee Cewe) adresseregistreringskort.
1945, Polen. Privat eie.

·IX· «Min barndom var kanskje litt annerledes enn de fleste andres, og jeg ble tidlig bevisst hvem min far var. ‘Så heldig du er!’ var det mange som sa til meg. De visste ikke hvor strevsomt det var hjemme. […] Et familiemedlem siterte far en gang med følgende: ‘Den prisen som freden har kostet, må generasjoner være med og betale i form av nedarvet angst og uro.’ Det hadde han rett i.»

Jan Jørg Tomstad, 67 år gammel (Norge).
Sønn av et velkjent medlem av motstandsbevegelsen.

Jan Jørg med sin familie i hagen. Hans far, som er i uniform, er sannsynligvis hjemme fra et militært oppdrag.
1955, Norge. Privat eie.

·X· «De som opplevde det klarte nok ikke å ta inn over seg alle følelsene. Jeg tror det var for smertefullt og stakk for dypt. Men for mange som lever i dag, og som tilhører nyere generasjoner, har smerten blitt mindre, og det er derfor mulig å snakke om det. Jeg håper at jeg kan bidra ved å fortelle min historie.»

Anonym, 32 år gammel (Norge).
Etterkommer av medlemmer av Nasjonal Samling som ble strengt straffet av det norske samfunnet etter krigen.

Som femtenåring var informantens bestemor medlem av ‘Jentehirden’, Nasjonal Samlings jenteorganisasjon. Andre familiemedlemmer sluttet seg til partiet. Dette hadde en betydelig innvirkning på livene deres etter krigen. Illustrasjon av uniformene brukt av Jentehirden og Småhirden, trykket i Nasjonal Samlings årbok.
1944, Norge. Ukjent illustratør, CC PDM.

·XI· «Jeg ble fortalt at min far var blitt dømt som landssviker etter krigen fordi han skulle ha jobbet som spion for tyskerne. Dette var første gang jeg hørte den historien. Da jeg fikk vite alt dette, hadde jeg fylt 50 år. Det var forferdelig vondt. […] Det at det hersker tvil om hva som er sant, gjør at det blir så vanskelig å forholde seg til det, forsone seg med det og å tilgi. Men kan jeg egentlig tilgi? Skyld, tilgivelse og forsoning, det er vanskelige begreper – men han var min far, og han var en snill mann.»

Anonym, 79 år gammel (Norge).
Datter av en nordmann som hjalp tyskerne under krigen.

Tyske soldater på oppstilling.
Mellom 1940 og 1945, Norge. Oppbevart ved Anno Domkirkeodden/Digitalt Museum (CC PDM). Bildet er beskåret.

·XII· «Jeg har tenkt mye på mitt valg opp gjennom årene, og jeg vet at jeg aldri har vært en tyskertøs. Jeg var en norsk kvinne som forelsket seg i en tysk mann, og han elsket meg. Det er ingenting galt i det, og vi gjorde ingen noe vondt. Han var mitt livs kjærlighet.»

Kvinne, 94 år gammel (Norge).
Hun ble utstøtt av sin familie og av lokalsamfunnet da hun giftet seg med en tysk soldat. Senere lovet hun sin andre, norske ektemann aldri å snakke om den delen av livet sitt. Hun måtte undertrykke alt hun hadde av følelser for å gjøre det. Det påvirket hennes datter, som følte seg ensom og hemmet.

Et skrin som inneholdt minner fra alt den tyske soldaten og den norske kvinnen hadde hatt sammen. Han holdt det hellig hele sitt liv, til tross for at hun dro tilbake til Norge noen år etter bryllupet.
2020, Norge. Privat eie.

SVERIGE

SWEDEN

Det knuste hjertet / Sielu bieđganeapmiđ

I uminnelige tider har samefolket levd nord i Fennoskandinavia og i den nordligste delen av det vestlige Russland, i det arktiske området kjent blant dem som Sápmi. En gang var de eneste betydningsfulle grensene de som var naturlige – frem til de nasjonale grensene som skilte Norge/Danmark fra Sverige/Finland ble tegnet i 1751. Enda et tillegg til grenseavtalen, «Lappekodicillen», anerkjente samene som et eget folk med rett til drive aktiviteter som jakt, fiske, og reingjeting i landene hvor de tradisjonelt hadde bodd. Men alt dette ble forandret med norsk uavhengighet i 1905.

(Fiona Graham)

Norge oppfattet nomadeliv som en byrde for landet og befolkningen som var bofast. Antallet bønder i nord begynte å vokse og reinsdyrflokkene som kom til sine tradisjonelle sommerbeiter langs Atlanterhavskysten, ble plutselig konkurrenter til land.

Da Norge ble uavhengig i 1905, ble det oppnådd enighet med Sverige om å begrense reindriften til visse områder. I 1919 signerte de en reindriftskonvensjon, en ny lov som regulerte samenes rett til å bruke land i Norge. Da den ble satt i verk, medførte den store restriksjoner for samene. Noen områder ble helt stengt, og i andre ble det tillatte antall reinsdyr svært redusert. Konsekvensen av loven var at mange samer tapte sine tradisjonelle sommerbeiter. I årenes løp ble hundrevis av familier fra områder nær grensen tvunget til å flytte til nye områder.

Samene som allerede bodde i disse områdene, betraktet nykommerne som uvelkomne inntrengere. Ingen spurte dem om de ønsket å ta imot nye grupper av reingjetere. Formene for reindrift var også forskjellige fra gruppe til gruppe. Konfliktene som oppsto påvirker oss fremdeles, hundre år senere.

I mange år har det foregått rettssaker mellom samesamfunnene i nord og den norske staten. Samene kjemper for retten til de gamle reinbeitene som måtte forlates. Men også samesamfunnene kjemper med hverandre: de som kom mot dem som var der før. De er alle fanger av historien som Sverige og Norge påtvang dem.

Dette er verken den første eller den siste tvungne migrasjonen av samesamfunnene. Ifølge FNs erklæring om urfolkenes rettigheter, kan ikke folk bli tvunget til å flytte mot sin vilje. Til tross for dette, blir urfolk fremdeles flyttet med tvang.

Hva betyr det for oss å bli tvunget ut av landet vårt? Om og om igjen. Tvunget til å flytte, til å bli en annen?

1 Nordsamiske gutter på det nye landområdet ved Akkajaur.
Ukjent årstall, Sverige. Foto: Ludwig Wästfelt, oppbevares ved Áttje Museum.

2 Ibba Kallok sittende foran reinsdyrene i Bårddegiehtje guovllo.
Ukjent årstall, Sverige. Foto: Ludwig Wästfelt, oppbevares ved Áttje Museum.

3 Samer fra forskjellige grupper samlet rundt bålet.
Årstall ukjent, Sverige. Foto: Ludwig Wästfelt, oppbevares ved Áttje Museum.

4 Kvinner fra forskjellige samegrupper møtes ved en reinsdyrinnhegning.
1944, Sverige. Foto: Sven Sundius, oppbevares ved Áttje Museum.

5 Kvinne på vei med reinsdyr og slede.
Årstall ukjent, Sverige. Foto: Ludwig Wästfelt, oppbevares ved Áttje Museum.

Sielu bieđganeapmi / The Broken Heart

Since time immemorial, the Sámi people have lived in northern Fenno-Scandinavia and the far north of western Russia, in Arctic lands known to them as Sápmi. Once, the only boundaries of any consequence were natural ones – until the national borders separating Norway/Denmark from Sweden/Finland were drawn in 1751. Yet an addendum to the border treaty, the Lapp Codicil, recognised the Sámi as a distinct people with the right to pursue activities including hunting, fishing, and reindeer herding in the lands where they had traditionally lived. But all this changed with Norwegian independence in 1905.

(Fiona Graham)

Norway saw nomadic life as a burden for the country and the population that was settled. The number of farmers in the north began to grow and the reindeer herds that came to their traditional summer grazing lands by the Atlantic coast were suddenly competitors for the land.

When Norway became independent in 1905, they agreed with Sweden to limit reindeer husbandry to certain areas. In 1919, they signed a reindeer herding convention, a new law that regulated the Sámi's right to use the land in Norway. When it came into force, it meant great restrictions for the Sámi. Some areas were completely closed, and in others the number of reindeer allowed was greatly reduced. The consequence of the law was that many Sámi lost their traditional summer grazing land. Over the years, hundreds of families from areas close to the border were forced to move to new areas.

The Sámi who already lived in the areas saw the newcomers as unwelcome intruders. No one asked them if they wanted to receive new groups of reindeer herders. Also, the forms of reindeer husbandry were different from group to group. The conflicts that arose still affect us a hundred years later.

For many years now there have been court cases between the Sámi communities further north and the Norwegian state. The Sámis are fighting for their right to the old reindeer pastures that had to be left behind. But also the Sámi communities themselves are fighting against each other, those who came against those who were there before. All of them prisoners of a history Sweden and Norway forced upon them.

This is neither the first nor the last of the forced migrations among the Sámi people. According to the *UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*, people cannot be forced to move against their will. The right to the land is regulated by international law. Despite this, indigenous peoples are to this day still being forcibly displaced.

What does it do to us to be forced off our land? Over and over again. Forced to leave, to become someone else?

1 North Sámi boys on their new land by Akkajaur.
Year unknown, Sweden. Photo by Ludwig Wästfelt, kept by Ájtte Museum.

2 Ibba Kallok sitting by the reindeer in Bårddegiehtje guovllo.
Year unknown, Sweden. Photo by Ludwig Wästfelt, kept by Ájtte Museum.

3 Sámi from different groups gathered around a fire.
Year unknown, Sweden. Photo by Ludwig Wästfelt, kept by Ájtte Museum.

4 Women from different Sámi groups meet at a reindeer corral.
1944, Sweden. Photo by Sven Sundius, kept by Ájtte Museum.

5 Woman moving with reindeer and sledge.
Year unknown, Sweden. Photo by Ludwig Wästfelt, kept by Ájtte Museum.

DENMARK

DANMARK

Among Greenlanders in Denmark

People have been migrating to Greenland for thousands of years. The ancestors of today's Greenlanders migrated to the country around the beginning of the 10th century. For the hundreds of years that followed, the Inuit in Greenland lived with minimal contact to the outside world, living in a traditional hunter-gatherer culture.

Between 1721 and 1953, Greenland was a Danish colony. In the period between 1721 and 1900 only a few travelled between the two countries. Denmark kept the colony of Greenland closed to the outside world and controlled all travel in and out of the country for Greenlanders, Danes and foreigners alike.

A gradual opening was seen from 1900, with more Greenlanders and Danes travelling between the two countries. The most common reason for travelling from Greenland to Denmark in this period was education, which often meant studying theology, health and social systems, language, or to supplement the education received in Greenland. Orphaned and disabled Greenlandic children were also sent on longer stays in Denmark for care or treatment. This lasted up until the outbreak of the war in Europe in 1939. From 1939 to 1945 World War II severed contact between Greenland and Denmark due to the German occupation of Denmark. Greenland was secured by the USA, even though on a number of occasions Germany tried to establish weather stations on the east coast of Greenland. After the war, relations were re-established between Denmark and Greenland, but the USA had made agreements with Denmark which allowed them to establish a number of military bases on the island.

In 1953 Greenland became a Danish county. In the aftermath of the war, all colonising countries were being pressured by the United Nations to abandon their colonies. Instead of giving Greenland total autonomy – which was common for other former European colonies, Denmark had a referendum, and Greenland was turned into an administratively integrated part of Denmark by declaring it an 'Amt' – a larger administrative unit made up by a number of municipalities (a county). This meant that for the following 26 years, Greenland was considered an administratively governed integral part of Denmark. However, this was more in name than in actual practice.

In the following years, more and more development projects were started and a process of the industrialisation of the Greenlandic fishery began, along with centralisation of the inhabitants from smaller settlements into the main towns. An increasing number of Danish craftsmen went to Greenland to work, often only for short periods of time. This created an even higher degree of interaction between the Greenlanders and Danes, which among other things created new family ties.

In 1979 Greenland was given home rule, and several government functions were placed under Greenlandic jurisdiction. However, many of the important decisions were still being taken by the government in Copenhagen. This was the first real step towards autonomy. But home rule was not a politically viable situation, especially not for the Greenlandic politicians. There was a growing pressure from Greenland for an extension of Greenlandic autonomy, and in 2009 the administrative relationship between Denmark and Greenland changed again. Greenland acquired self-government with the possibility to 'take home' most of the political and governmental functions. Now the majority of governmental issues are determined in Nuuk by the National Parliament. With the Law of Self-Government, Greenlanders were for the first time recognised as a people, they acquired rights to what lay beneath the surface of the land, and what happens to raw materials of the island is decided by the Greenlandic government, although the Danish parliament still has the ultimate jurisdiction in areas like defence and foreign affairs.

Today, more and more people travel between the two countries, and many Greenlanders have permanent residency in Denmark. There are many reasons for this: education, vacation, family, work or health-related issues. Today, some 17,000 Greenlanders live permanently in Denmark. In Greenland the total population is close to 57,000. Approximately 85% of the population are Inuit, and 15% of the population are Danish people.

The two countries have a long common history with an unequal balance of power between them. Greenland is part of The Kingdom of Denmark with the Faroe Islands and Denmark.

The Danes and the Greenlanders differ in many ways. They have different languages, cultures, appearances, values, humour, food, and more. But the long common history between Greenland and Denmark means that the ties are still very strong. Our project *Among Greenlanders in Denmark* focuses on the Greenlanders and what they experience in their day-to-day life.

The interviews with Greenlanders living in Denmark clearly show that they are exposed to prejudice, misunderstanding and an underlying racism on a regular basis, both from individuals and society as a whole. Positive cultural encounters also take place, but it became clear that many Danes do not know much about Greenland, Greenlanders or the Greenland culture, and this contributes to a feeling of not being included into Danish society.

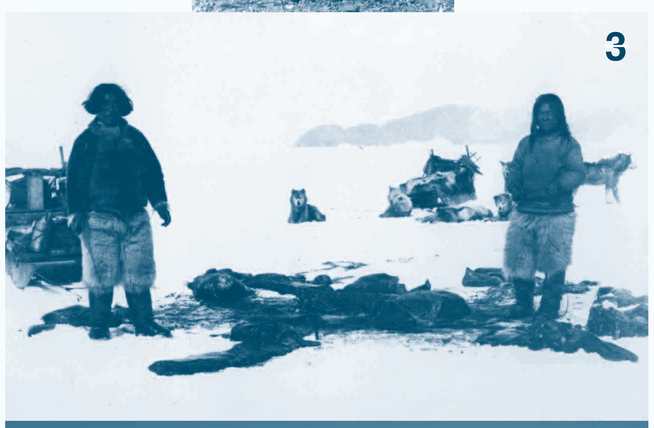

1 Inuit drum dance with spectators. All of the women have characteristic hairstyles and are wearing national costumes.
1930–1933, Greenland. Unknown photographer, kept by the Knud Rasmussen Archive.

2 Inuit woman with child on her back at Dundas Mountain, Thule. Tent in the background.
1900–1910, Greenland. Photo by Krabbe, kept by the Knud Rasmussen Archive.

3 Two Greenlandic hunters with a skinned animal, probably a musk ox. Dogs and sled in the background. The 2nd Thule Expedition.
1916–1918, Greenland. Unknown photographer, kept by the Knud Rasmussen Archive.

4 Nuuk town in winter, with the Colonial Harbour and the statue of Hans Egede, the first missionary to Greenland.
2015, Greenland. Photo by Søren la Cour Jensen.

5 The Colonial Harbour in Nuuk town with colonial-period buildings.
2015, Greenland. Photo by Søren la Cour Jensen.

6 Confirmation at Vor Frelser Kirke [Church of Our Saviour] in Nuuk.
2015, Greenland. Photo by Søren la Cour Jensen.

Blant grønlendere i Danmark

Mennesker har migrert til Grønland i tusener av år. Forfedrene til dagens grønlendere utvandret til landet på begynnelsen av 900-tallet. I hundrevis av år hadde inuittene på Grønland, i sin tradisjonelle jeger- og samlerkultur, minimal kontakt med verdenen utenfor.

Mellom 1721 og 1953, var Grønland en dansk koloni. I perioden fra 1721 til 1900, reiste bare et fåtall mennesker mellom de to landene. Danmark holdt kolonien på Grønland lukket for verdenen utenfor og kontrollerte all reisevirksomhet inn og ut av Grønland for grønlendere, dansker og utlendinger.

En gradvis åpning ble gjort gjeldende fra 1900, da flere grønlendere og dansker reiste til og fra de to landene. Den vanligste grunnen for å reise fra Grønland til Danmark i denne perioden, var utdanning, som ofte betydde å studere teologi, helse- og sosialsystemer, språk eller for å supplere utdanningen de hadde fått på Grønland. Foreldreløse og handikappede grønlandske barn ble også sendt på lengre opphold i Danmark, til omsorg eller behandling. Dette varte inntil utbruddet av krigen i Europa i 1939. Fra 1939 til 1945, ble båndene mellom Grønland og Danmark kuttet på grunn av den tyske okkupasjonen av Danmark. Grønland var militært sikret av USA, selv om Tyskland ved noen anledninger forsøkte å etablere værstasjoner på østkysten av Grønland. Etter krigen ble relasjonene gjenopprettet mellom Danmark og Grønland, men USA hadde inngått avtaler med Danmark som tillot dem å etablere et antall militære baser på øya.

I 1953 ble Grønland et dansk fylke. I kjølvannet av krigen ble alle kolonimaktene presset av FN til å oppgi koloniene. I stedet for å gi Grønland fullstendig selvstyre – noe som var vanlig i andre tidligere europeiske kolonier – holdt Danmark en folkeavstemning. Grønland ble gjort om til en integrert, administrativ del av Danmark ved å erklære det som et «amt» - en større administrativ enhet som består av flere kommuner. Det betydde at i de følgende 26 årene ble Grønland betraktet som en administrativt styrt, integrert del av Danmark. Men dette var mer en ordning i navnet enn i gavnet.

I årene som fulgte ble stadig flere utviklingsprosjekter startet. Også industrialiseringen av grønlandsk fiskeri begynte, samtidig med sentraliseringen av innbyggerne fra små bosetninger til hovedbyene. Et økende antall danske håndverkere dro til Grønland for å arbeide, ofte for kortere perioder. Dette skapte en enda høyere grad av interaksjon mellom grønlendere og dansker, noe som også førte til at nye familiebånd ble knyttet.

I 1979 fikk Grønland selvstyre, og mange styringsfunksjoner ble plassert under grønlandsk jurisdiksjon. Imidlertid ble mange viktige avgjørelser fremdeles tatt av regjeringen i København. Dette var det første skrittet mot autonomi. Men selvstyre var ikke politisk gjennomførbart, særlig ikke for grønlandske politikere. Det var et økende press fra grønlandsk side for en utvidelse av grønlandsk autonomi, og i 2009 ble det administrative forholdet mellom Danmark og Grønland igjen forandret. Grønland fikk selvstyre med mulighet for å «bringe hjem» de fleste politiske og styringsmessige funksjonene. Nå blir flertallet av styringssakene avgjort i Nuuk av nasjonalforsamlingen. Gjennom Selvstyreloven ble grønlenderne for første gang anerkjent som et folk. De fikk rettigheter til ressurser under bakken, og det som skjer med råstoffene på øya avgjøres av den grønlandske regjeringen, selv om den danske nasjonalforsamlingen fremdeles har den endelige jurisdiksjonen på områder som forsvars- og utenrikspolitikk.

I dag reiser stadig flere mennesker mellom de to landene, og mange grønlendere har fått permanent opphold i Danmark. Der er mange grunner til dette: utdanning, ferie, familie, arbeid eller forhold som har med helse å gjøre. I dag bor nærmere 17 000 grønlendere permanent i Danmark. I Grønland teller befolkningen nær 57 000. Om lag 85 % av befolkningen er inuitter, og 15 % er danske.

De to landene har en lang felles historie, med en ujevn fordeling av makten. Grønland er en del av det danske kongedømmet, sammen med Færøyene og Danmark.

Danskene og grønlenderne er forskjellige på mange måter. De har forskjellige språk, kultur, utseende, verdier, humor og mat, for å nevne noe. Men den lange, felles historien mellom Grønland og Danmark medfører at båndene er svært sterke. Prosjektet vårt, «Blant grønlendere i Danmark», retter seg mot grønlenderne og hva de opplever i hverdagen.

Intervjuene med grønlendere som bor i Danmark viser klart at de er utsatt for fordommer, misforståelser og en underliggende, daglig rasisme, både på individnivå og i samfunnet i sin helhet. Positive kulturelle møter finner også sted, men det ble klart at mange dansker ikke vet mye om Grønland, grønlenderne og grønlandsk kultur, og for grønlenderne bidrar dette til en følelse av ikke å være inkludert i det danske samfunnet.

1 Inuittiske trommedansere med tilskuere. Alle kvinnene har karakteristiske frisyrer og bærer nasjonaldrakter.
1930 – 1933, Grønland. Ukjent fotograf, oppbevares ved Knud Rasmussens Arkiv.

2 Inuittkvinne med barn på ryggen ved Dundasfjellet, Thule. Telt i bakgrunnen.
1900 – 1910, Grønland. Foto: Krabbe, oppbevares ved Knud Rasmussens Arkiv.

3 To grønlandske jegere med et flådd dyr, antakeligvis en moskusokse. Hunder og slede i bakgrunnen. Den andre Thuleekspedisjonen.
1916 – 1918, Grønland. Ukjent fotograf, oppbevares ved Knud Rasmussens Arkiv.

4 Nuuk om vinteren, med Kolonihavnen og statuen av Hans Egede, den første misjonæren på Grønland.
2015, Grønland. Foto: Søren la Cour Jensen.

5 Kolonihavnen i Nuuk med bygninger fra kolonitiden.
2015, Grønland. Foto: Søren la Cour Jensen.

6 Konfirmasjon i Vår Frelsers Kirke i Nuuk.
2015, Grønland. Foto: Søren la Cour Jensen.

KROATIA

CROATIA

Migrasjon av Istrias italienske befolkning

I det 20. århundre ble Istria styrt av fire forskjellige stater: Østerrike (1814 – 1918), Italia (1918 – 1943), Jugoslavia (1943 – 1991) og, siden 1991, Kroatia. Med kapitulasjonen av Italia og fascismens nederlag i 1943, ble Istria, som en etnisk svært sammensatt grenseregion (slavere og italienere), enda en gang gjenstand for forhandlinger. Med avtalen som ble undertegnet i Beograd den 9. juni 1945 av regjeringene i Jugoslavia, Storbritannia og USA, skjedde en deling av Istria-territoriet i Sone A og Sone B. Området vest for Morgan-linjen (Sone A), inkludert Pula og dens nærområder, ble avstått til de allierte, og området øst for Morgan-linjen (Sone B), kom under militær administrasjon av den jugoslaviske hæren. Det var ikke før fredstraktaten i Paris i 1947 at Sone A og B ble avskaffet.

Denne utviklingen utløste emigrasjonen, eller eksodus, av italienerne fra Istria. Dette var en spesiell type tvangsflytting av et innfødt, nasjonalt samfunn fra hjemlandet. Det ble satt i verk gjennom muligheten for å velge et italiensk statsborgerskap, gitt i artikkel 19 i fredsavtalen av 1947. Denne rettigheten ble tilkjent i tilfeller når substansielle, nasjonale minoriteter ble skapt. Italienske statsborgere som var bofaste den 10. juni 1940 på territoriet som ble overført fra Italia til en annen stat, ble borgere med fulle sivile og politiske rettigheter i den staten som territoriet var overført til. De mistet dermed sitt italienske statsborgerskap. Imidlertid slo fredsavtalen også fast at alle de som hadde italiensk som sitt vante språk, ville ha rett til å velge italiensk statsborgerskap innen en periode på ett år fra det tidspunktet fredsavtalen trådte i kraft. Enhver person som valgte denne løsningen, ville beholde sitt italienske statsborgerskap, men ville måtte flytte til Italia innen ett år etter at dette valget var tatt. I tilfellet med italienerne i Istria og i byen Rijeka, ble denne løsningen et instrument for massemigrasjon, noe som førte til forandringer og omforming på et nasjonalt og sosiokulturelt nivå på Istria-halvøya.

Selv om den offisielle politikken til det nylig etablerte regimet når det gjaldt italienerne, var preget av «italo-slavisk brorskap», valgte nesten hele den italienske befolkningen å dra. De så seg i det store og hele som ofre for en forfølgelsespolitikk, innrettet på å ødelegge deres nasjonale identitet. Det var økende mistenksomhet mot italienerne, basert på ideologi og nasjonalisme drevet av fiendtlighet. Italienere ble mistenkt for å være fascister, og siden de ofte tilhørte overklassen (i motsetning til den tallrike slaviske befolkningen), ble de sett på som borgerskap, klassen som de nye, sosialistorienterte myndighetene forsøkte å umyndiggjøre.

Disse borgerne ble behandlet som «fremmede» i sitt eget, nå slaviske land. De ble ofte sett på som rester av det tidligere, kortvarige italienske styret i Istria (1920 – 1943) som senere utviklet seg til fascistregimet. Trusler og ydmykelser, til og med tilfeldige drap på noen italienere i etterkrigsfasen, skremte andre italienere. For dem, i likhet med hele Istria, ble det sosiale, religiøse og kulturelle livet svært forandret. Resultatet var at mange av dem, de som identifiserte seg som italienere (og også mange mennesker i Istria med slavisk bakgrunn) valgte å dra til Italia og i tillegg til andre land eller kontinenter (hovedsakelig USA og Australia) på leting etter et bedre liv. Utvandringen av mer enn 200 000 mennesker etterlot Istria delvis avfolket og uten de kulturelle tradisjonene til en semi-urban og urban befolkning. De som valgte å emigrere, endte vanligvis med å tilbringe år i flyktningleirer over hele Italia, mens de ventet på muligheter for arbeid. Det var ikke lett å tilpasse seg nye sosiale og kulturelle realiteter, fordi de ofte ble betraktet som annenklasses italienere eller til og med fascister på grunn av beslutningen deres om å forlate det sosialistiske Jugoslavia.

På grunn av politiske implikasjoner og andre ringvirkninger, var utvandringen i årtier ikke et samtaleemne i familier eller i det offentlige rom i Istria. Etter å ha blitt bragt til taushet, eller å ha valgt tausheten i så lang tid, ble noen oppmuntret av de nye omstendighetene til å åpne seg for forskere og snakke ut – noe som utløser og provoserer frem dype følelser på begge sider.

1 Verdisaker etterlatt av italienske emigranter, funnet innbygget i murene på familieboligen i Pula.
Ca. 1947, Kroatia. Foto: Lidija Nikočević, oppbevares ved det Etnografiske Museet i Istria.

2 Demarkasjonslinjen, grensen for den jugoslaviske okkupasjonssonen.
1945, Kroatia. Ukjent fotograf, oppbevares ved Senteret for Historieforskning, Rovinj.

3 Demarkasjonsskilt i Istria ifølge London-memorandumet.
1954, Kroatia. Ukjent fotograf, oppbevares ved Senteret for Historieforskning, Rovinj.

4 Identitetskort.
1946, Kroatia. Oppbevares ved det Etnografiske Museet i Istria.

5 Utreise fra Pula.
1940-årene. Ukjent fotograf, oppbevares av Senter for Historieforskning Rovinj.

6 Emigranter reiser fra Pula med ferje til Toscana.
1947, Kroatia. Ukjent fotograf, oppbevares ved Senteret for Historieforskning, Rovinj.

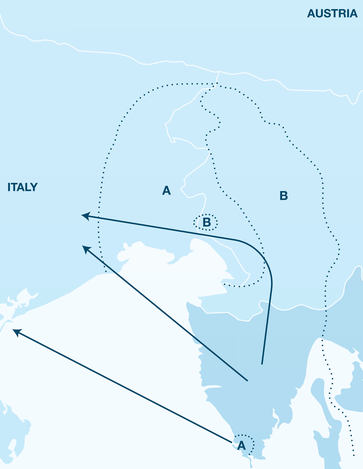

The migration of Italian Istrians

Over the course of the 20th century Istria was governed by four different states; Austria (1814–1918), Italy (1918–1943), Yugoslavia (1943–1991) and, since 1991, Croatia. With the capitulation of Italy and the defeat of fascism in 1943, Istria, as an ethnically highly diverse border region (Slavs and Italians), was once again subject to negotiation. With the agreement signed in Belgrade on 9 June 1945 between the governments of Yugoslavia and the governments of Great Britain and the USA, the territory of Istria was divided into Zone A and Zone B. The part west of the Morgan Line (Zone A), including Pula and its immediate surroundings, was ceded to the Allies, and the part east of the Morgan Line (Zone B) came under the military administration of the Yugoslav Army. It was only until the Paris Peace Treaty in 1947 that Zones A and B were abolished.

These developments started the emigration, or the exodus, of Italians from Istria, which was a particular type of forced displacement of an indigenous national community leaving their homeland. It was implemented through the instrument of the option in favour of Italian citizenship, provided for by Article 19 of the Peace Treaty in 1947. This right was granted in cases where substantial national minorities were created. Italian citizens who were domiciled on 10 June 1940 in the territory transferred by Italy to another state were to become citizens with full civil and political rights of the state to which the territory was transferred, losing their Italian citizenship. The Peace agreement, however, also stated that all those whose customary language was Italian would be entitled to opt for Italian citizenship within a period of one year from the coming into force of the Treaty. Any person so opting would retain their Italian citizenship, but would have to move to Italy within a year from the date when the option was exercised. In the case of the Italians of Istria and the City of Rijeka, the option was an instrument of mass migration, which led to changes and transformations on the national and socio-cultural level of the Istrian peninsula.

Although the newly established regime's official policy towards the Italians was marked by "Italo-Slavic brotherhood", almost all of the Italian population, which as a whole perceived itself as the object of persecutory policies aimed at destroying their national identity, resorted to this option. What was happening on the ground was the rise of great suspicion towards Italians and an ideology- and nationalism-driven hostility. Italians were suspected of being fascists, and since they were often members of the upper class (contrary to the numerous Slavic population) they were seen as bourgeoisie, the class that the new, socialist-oriented authorities were trying to disempower.

These citizens were treated as "foreigners" in their own, now Slavic country. They were often understood as remnants of the previous short-term Italian rule in Istria (1920–1943) that later evolved into the Fascist regime. Threats and humiliation, even the occasional assassination of some Italians in the post-war phase scared other Italians. For them, as for the whole of Istria, social, religious, and cultural life changed immensely. As a result, many of them, those who identified as Italias (as well as many Istrians of Slavic background) chose to leave for Italy as well as some other countries, even continents (mostly the USA and Australia) in search of a better life. The exodus of over 200,000 people left Istria partially depopulated and lacking the cultural traditions of the semi-urban and urban populations. Those that opted to emigrate would usually spend years in refugee camps throughout Italy waiting for job opportunities. Adaptation to the new social and cultural realities was not easy, as they were often regarded as second-class Italians or even fascists due to their decision to leave socialist Yugoslavia.

Because of its political implications and other repercussions, for decades the exodus was not a topic of conversation within families nor in public spaces in Istria. Having been silenced or remaining silent for so long, the new context encouraged some to open up to researchers and to speak up – which releases and provokes deep emotions on both sides.

1 Objects of value left behind by Italian emigrants, found built into the walls of a family house in Pula.
Cca. 1947, Croatia. Photo by Lidija Nikočević, kept by the Ethnographic Museum of Istria.

2 Demarcation line, the limit of the Yugoslav occupation zone.
1945, Croatia. Photographer unknown, kept by the Centre for Historical Research Rovinj.

3 Sign of demarcation in Istria after the London Memorandum.
1954, Croatia. Photographer unknown, kept by the Centre for Historical Research Rovinj.

4 Identity card.
1946, Croatia. Kept by the Ethnographic Museum of Istria.

5 Exodus from Pula.
1940s, Croatia. Photographer unknown, kept by the Centre for Historical Research Rovinj.

6 Departure of emigrants from Pula with the Toscana ferry.
1947, Croatia. Photographer unknown, kept by the Centre for Historical Research Rovinj.

POLAND

POLEN

We met in Słupsk: Stories of the Settlers

The Polish borders as we know them today are the result of the World War II and the decisions made in Yalta, and later in Potsdam, by the Big Three – the USA, Great Britain and the Soviet Union. Soviet Premier Joseph Stalin was adamant about not returning Poland's eastern territories, which the Red Army had annexed in 1939, but Poland was to be compensated by extending the western borders at the expense of Germany. Nonetheless, the country ended up 20% smaller than before World War II.

Thousands of people were forced to leave their homes, unless they agreed to forfeit their nationality and become citizens of the Soviet Union. They abandoned their homes and most of their belongings and travelled by military transports, echelons, in cattle wagons. The journey could last several weeks. They were leaving for an unknown future, in many cases heading to Pomerania. They didn't know where they would arrive or what to expect there. The authorities supported by the Soviet Union promised new land, new homes, jobs for everybody: a bright new future. People were told that they were participating in the restoration of territory to Poland. After many years of war, they wanted to believe in better days and start their lives over.

Some of the Polish settlers came from the depths of the Soviet Union, where they had been exiled after the annexation of the eastern territories by the Red Army. Some of them came from the regions of Poland that were Polish before the war and remained Polish after 1945, but were derelict after Nazi occupation. They were tempted by the promises of a better life proffered in the official propaganda.

Even during the war, Słupsk (or Stolp in Pomeranian back in the days) was a quiet, picturesque town inhabited by a German population with some Kashubians and Germans of Polish origin. But in January and February 1945, it was full of thousands of German refugees escaping from the advancing front line. On 8 March 1945 the Red Army took over the town. The first Poles came to Słupsk in April 1945. After many years of brutal war, peaceful coexistence among the three nations was impossible, which resulted in numerous personal tragedies. And the future affiliation of the land was uncertain.

Finally, during the Potsdam conference, the Big Three decided that the western Polish border would be the Oder-Neisse line, which meant that Słupsk, together with a vast swath of Pomeranian territory, would remain part of Poland. In 1950, only 1,089 inhabitants of Słupsk were people who had lived there before the war. The Germans had to leave their town, their homes and head for Germany – now divided into West and East Germany – and look for a new place they could call their own. Very few of them decided to stay. Without changing their location, they 'moved' from Germany to Poland. On the other hand, another population – devastated by the war, swept away by history – came to look for a brighter future. Both nations – German and Polish – shared the same destiny and experienced the same tragedy and had to come to terms with the same emotions begot from loss and faultless injustice. Many of them are still grappling with it today and passing it to next generations.

1 Schoolgirls among the ruins of Słupsk.
1950-1952, Poland. Photographer unknown, kept by the Museum of Middle Pomerania.

2 Polish settlers in ruins of Słupsk city centre.
1950-1952, Poland. Photographer unknown, kept by the Museum of Middle Pomerania.

3 Calm and picturesque view of Słupsk (Stolp).
1930s or 1940s, Poland. Photographer unknown, kept by the Museum of Middle Pomerania.

4 The train station in Słupsk was the very first thing the settlers saw.
Year unknown, Poland. Photographer unknown, kept by the Museum of Middle Pomerania.

5 A street in Słupsk (Stolp).
1930s or 1940s, Poland. Photographer unknown, kept by the Museum of Middle Pomerania.

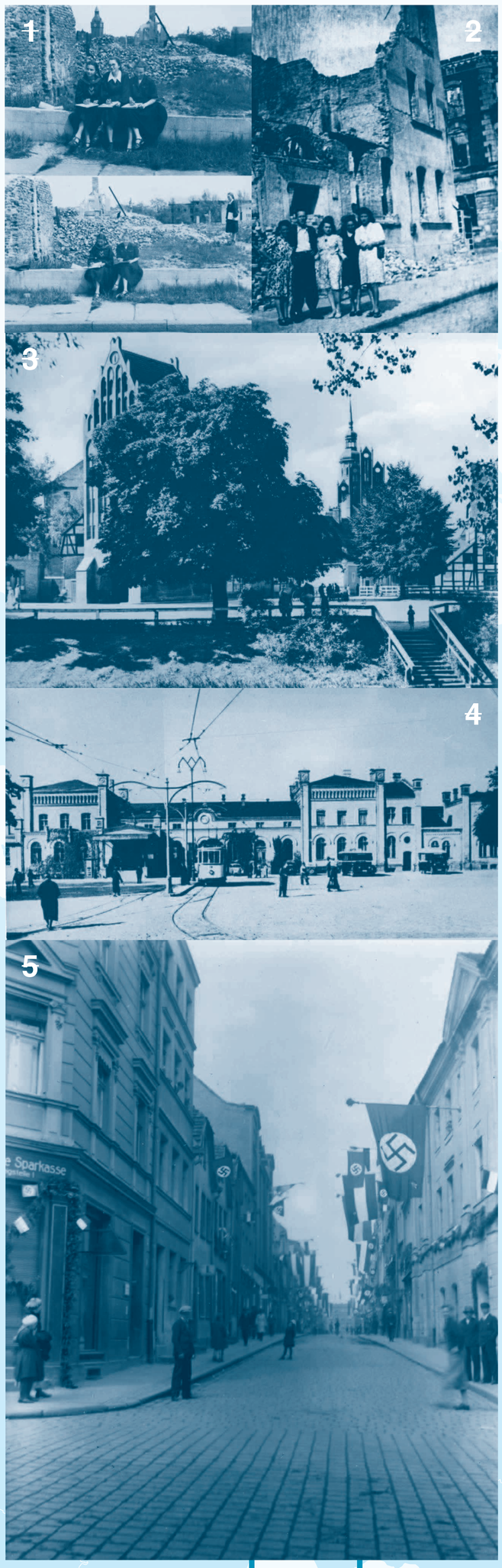

Vi møttes i Słupsk: bosetternes historier

De polske grensene slik vi kjenner dem i dag, er et resultat av andre verdenskrig og beslutningene som ble tatt på Jalta, og senere i Potsdam, av de tre store – USA, Storbritannia og Sovjetunionen. Den sovjetiske statslederen Josef Stalin var urokkelig når det gjaldt å ikke ville gi tilbake Polens østlige territorier som Den røde armé hadde annektert i 1939. Imidlertid skulle Polen få sin kompensasjon ved å utvide den vestlige grensen på bekostning av Tyskland. Ikke desto mindre, endte landet opp med å bli 20 % mindre enn før andre verdenskrig.

Tusenvis av mennesker ble tvunget til å forlate hjemmene sine, hvis de ikke ga opp nasjonaliteten sin og ble borgere av Sovjetunionen. De flyttet fra hjemmene og eiendelene sine og reiste med militær transport, i utvalgte grupper, plassert i kuvogner. Reisen kunne vare i flere dager. De reiste mot en ukjent fremtid, i mange tilfeller i retning Pommern. De visste ikke hvor de ville ankomme, eller hva som ventet dem der. Myndighetene, som ble støttet av Sovjetunionen, lovte dem nytt land, nye hjem, arbeid til alle: en lys, ny fremtid. Folk ble fortalt at de deltok i gjenoppbyggingen av territoriet til Polen. Etter mange år med krig, ønsket de å tro på bedre dager og en ny start på livet.

Noen av de polske bosetterne kom fra det indre av Sovjetunionen, hvor de hadde vært i eksil etter at Den røde armé hadde annektert de østlige områdene. Andre kom fra regioner i Polen som var polske før krigen og forble polske etter 1945, men som var forsømt etter Nazi-okkupasjonen. De ble fristet av løftene om et bedre liv, tilbudt av den offisielle propagandaen.

Til og med under krigen var Słupsk (eller Stolp på pommersk på den tiden), en stille og pittoresk by, befolket av tyskere med innslag av noen kasjubere og tyskere av polsk herkomst. Men i januar og februar 1945, var den full av tusenvis av tyske flyktninger som forsøkte å komme unna frontlinjen som rykket nærmere. Den 8. mars 1945 tok Den røde armé over byen. De første polakkene kom til Słupsk i april 1945. Etter mange år med brutal krig, var det umulig å få til fredelig sameksistens mellom de tre nasjonene, noe som resulterte i mange personlige tragedier. Og landets fremtidige tilknytning var usikker.

Under Potsdam-konferansen, bestemte «De tre store» at Polens vestgrense skulle være Oder-Neisse-linjen. Dette medførte at Słupsk, sammen med et stort belte av land i Pommern, ville forbli polsk. I 1950 var det i Słupsk bare 1089 innbyggere som hadde bodd i byen før krigen. Tyskerne måtte forlate byen og hjemmene sine og sette kursen for Tyskland – som nå var delt i Øst- og Vest-Tyskland – og se seg om etter et nytt sted som de kunne kalle sitt eget. Svært få av dem valgte å bli værende. Uten å skifte bosted, «flyttet» de fra Tyskland til Polen. Fra den andre siden kom en annen befolkning på jakt etter en lysere fremtid. De var blitt ødelagt av krigen, feid unna av historien. Begge nasjoner – den tyske og den polske – delte den samme skjebnen og opplevde den samme tragedien. De måtte hanskes med de samme følelsene som hadde sitt utspring i tap og en gjennomgående urett. Mange av dem kjemper fremdeles med disse følelsene og overfører problemet til kommende generasjoner.

1 Skolejenter i ruinene i Słupsk.
1950 – 1952, Polen. Ukjent fotograf, oppbevares ved Museet i Midt-Pommern.

2 Polske bosettere i ruinene i Słupsk bysentrum.
1950 – 1952, Polen. Ukjent fotograf, oppbevares ved Museet i Midt-Pommern.

3 Stille og pittoresk utsyn over Słupsk (Stolp).
1930- eller 1940-årene, Polen. Ukjent fotograf, oppbevares ved Museet i Midt-Pommern.

4 Jernbanestasjonen i Słupsk var det første bosetterne fikk øye på.
Ukjent år, Polen. Ukjent fotograf, oppbevares ved Museet i Midt-Pommern.

5 Gate i Słupsk (Stolp).
1930- eller 1940-årene, Polen. Ukjent fotograf, oppbevares ved Museet i Midt-Pommern.

NORWAY

NORGE

“Keep quiet!”
Family secrets after World War II

Between 1940 and 1945, up to 500,000 German soldiers were temporarily moved to Norway, occupying a country with a total population of barely 3,000,000 people. That meant that one out of every six people in the country were German, and in some parts of the country the ratio was even higher. During those five years, the soldiers interacted in various ways with the local communities: they employed Norwegians, fell in love with Norwegian women, married them, got many of them pregnant, recruited political sympathisers, and brutally punished and tortured their opponents.

When the occupation ended in 1945, the Germans left behind a Norwegian population that still, more than 75 years later, struggles with the long-term consequences of these interactions. Local communities and the Norwegian government would usually harshly punish all who had supported the Germans, including the women. Many women who had been involved with a German soldier had their heads shaved and were ostracised by their families and local communities; many of the soldiers’ kids were placed in special children’s care institutions and seen as bastards that no one wanted anything to do with. Other issues were avoided in public discourse, such as the large number of companies and individuals who had worked for the Germans or supplied them with materials they needed. While many from the resistance movement were honoured for their work during the war, far from all who had risked their lives for Norway were acknowledged. Regardless of which side one had supported, various incidents during and after the war led to a range of traumas that were neither recognised nor addressed.

The history of World War II still contributes to the shaping of people’s perceptions of themselves, their family history, and family identity. In some families it is still, even two or three generations later, challenging to talk about what had happened. Interactions with the German occupiers have been discreet, hushed up, and kept quiet for too long. This was generally the case when family members were on the "wrong" side in the war, serving the occupying power or interacting with soldiers in a way that was defined as inappropriate or even tantamount to betrayal. Also, some memories of cruelty on the part of German soldiers might have been too difficult to share, like those related to torture and imprisonment. It is this that lies at the core of the Norwegian sub-project: the various personal attempts by Norwegians to cope with what happened during the temporary migration of up to 500,000 occupiers.

Shame, guilt, and fear have often been passed on from one generation to the next, especially when based on traumatic experiences or when not properly addressed and explained. Local society played a crucial role in punishing and excluding, or accepting and supporting. The children and grandchildren of those who had been punished, either during the war by the Germans or after the war by the local community, were often met with silence when they asked about what had happened. They could sense that something crucial had happened, but had to accept that parents or grandparents simply would not speak about it.

1 The true face of war: Scorched-earth warfare: The town of Vadsø was totally destroyed by the Germans when they withdrew from Finnmark.
1944, Norway. Kept by Norway's Resistance Museum.

2 Norwegian workers at German facilities: German military facilities were largely built with the help of Norwegian labour and Norwegian contractors. Here, gun position IV is being built in the coastal fort at Kristiansand.
1941–1942, Norway. Kept by the National Archives of Norway.

3 Inauguration of barracks at Møvik. The German soldiers celebrate a new barrack building at Batterie Vara and are served by a Norwegian waitress.
1943, Norway. Photo by Dagfinn Pettersen, kept by the Vest-Agder Museum.

4 Occupation and everyday life: German soldiers were present in Norwegian villages and towns during the war, and there were many points of contact. Here, German soldiers buy fresh products from a local market trader in Kristiansand.
1940, Norway. Kept by the Vest-Agder Museum.

5 Mural from the canteen at the German coastal battery Nordberg on Lista. The artist, the German soldier Rudolf Lüdtke, was stationed at the battery during the war. He painted cosy everyday scenes with Germans and locals. Here is one of the village's young women in a romantic relationship with a German soldier in the coastal artillery.
Cca. 1942, Norway. Kept by the Vest-Agder Museum.

Det snakker vi ikke om!
Familiehemmeligheter etter andre verdenskrig

Mellom 1940 og 1945 ble rundt 500 000 tyske soldater midlertidig forflyttet til Norge. De okkuperte et land med en samlet befolkning på snaut tre millioner innbyggere. Dette innebar at på et tidspunkt var hver sjette person som befant seg i landet, en tysker, og i noen områder var forholdstallet enda høyere. Gjennom disse fem årene påvirket soldatene de norske lokalsamfunnene på ulikt vis: De gjorde bruk av norsk arbeidskraft, forelsket seg i norske kvinner, og noen giftet seg og fikk barn. De rekrutterte politiske sympatisører, og de straffet og torturerte sine motstandere på brutalt vis.

I 1945, da okkupasjonen tok slutt, etterlot tyskerne seg en norsk befolkning som fremdeles, mer enn 75 år senere, strever med langtidsvirkningene av krigen. Lokalsamfunn og den norske regjeringen ga de fleste som hadde støttet tyskerne streng straff, herunder også kvinnene. Mange kvinner som hadde innlatt seg med tyske soldater, ble snauklipt og ble frosset ut av sine familier og det gode selskap; flere av disse soldatenes barn ble plassert i spesielle barnehjemsanstalter og betraktet som tyskerunger ingen ville ha kontakt med. Andre forhold ble det lagt lokk på, slik som det store antallet bedrifter og individer som hadde arbeidet for tyskerne eller forsynt dem med ting de trengte. Mange fra motstandsbevegelsen ble dekorert for det de hadde utrettet under krigen, men langt fra alle som hadde risikert livet for Norge fikk offentlig anerkjennelse. Uansett hvilken side folk hadde støttet, foregikk det ting under og etter krigen som førte til et vell av traumer som verken ble fanget opp eller tatt tak i.

Historien om andre verdenskrig bidrar fortsatt til å forme folks selvoppfattelse, deres familiehistorie og deres familieidentitet. I noen familier er det fremdeles, så mye som to og tre generasjoner senere, utfordrende å snakke om det som skjedde. Kontakt med de tyske okkupantene har blitt dysset ned, fortiet og holdt tilbake. Dette skjedde i hovedsak når familiemedlemmer hadde vært på «feil» side under krigen, gitt støtte til okkupasjonsmakten eller hatt omgang med soldater på en måte som ble ansett som upassende eller endog noe i nærheten av forræderi. I tillegg kan minner om grusomheter fra tyskernes side ha vært vanskelige å dele med andre, slik som opplevelser knyttet til tortur og fangenskap. Det er dette som utgjør kjernen i det norske delprosjektet: De mange personlige forsøkene nordmenn har gjort på å takle det som skjedde under den midlertidige forflytningen av 500 000 okkupanter.

Skam, skyld og frykt har ofte blitt overført fra en generasjon til den neste, spesielt når følelsene var knyttet til traumatiske opplevelser eller til historier man la lokk på og ikke snakket om. Lokalsamfunnet spilte en avgjørende rolle når det gjaldt å straffe og ekskludere, eller å akseptere og støtte. Barn og barnebarn av dem som var blitt straffet, enten under krigen av tyskerne eller etter krigen av lokalsamfunnet, ble ofte møtt med taushet når de kom med spørsmål om hva som hadde skjedd. De kunne føle at noe avgjørende hadde hendt, men måtte finne seg i at foreldre og besteforeldre ganske enkelt ikke ville snakke om det.

1 Krigens sanne ansikt: Den brente jords taktikk. Byen Vadsø ble fullstendig ødelagt av tyskerne da de trakk seg ut av Finnmark.
1944, Norge. Oppbevart ved Norges Hjemmefrontmuseum.

2 Norske arbeidere på tyske anlegg: Tyske militæranlegg ble i stort monn bygget ved hjelp av norsk arbeidskraft og norske entreprenører. Her vises kanonstilling IV under oppføring i kystfortet "Batterie Vara" på Møvig ved Kristiansand.
1941-1942, Norge. Oppbevart ved Riksarkivet.

3 Brakkeinnvielse på Møvik 18. august 1943. De tyske soldatene feirer nytt brakkebygg på Batterie Vara og blir vartet opp av norsk serveringsdame.
Foto: Dagfinn Pettersen, oppbevart ved Vest-Agder-museet.

4 Okkupasjon og hverdagsliv: De tyske soldatene var nærværende i norske bygder og byer under krigen, og treffpunktene var mange. Her handler tyske soldater ferske råvarer hos lokal torghandler i Kristiansand.
1940-45, Norge. Foto: Oppbevart ved Vest-Agder-museet.

5 Veggmaleri fra kantina på det tyske kystfortet på Nordberg på Lista, ca. 1942. Kunstneren, den tyske soldaten Rudolf Lüdtke, var utstasjonert på fortet under krigen. Han malte gemyttlige hverdagsscener med tyskere og lokalbefolkning i skjønn forening. Her er en av bygdas unge jenter i et romantisk forhold med en tysk marinegast.
Ca. 1942, Norge. Oppbevart ved Vest-Agder-museet.

LITAUEN

LITHUANIA

Holocaust i Litauen

Etter Nazi-Tysklands angrep på Polen den 1. september 1939, ble Vilnius et tilfluktssted i Øst-Europa, som i perioden 1939-1940 ga midlertidig ly til over 30 000 polske flyktninger (blant dem mer enn 11 000 jøder). Til tross for byens størrelse – Vilnius hadde i førkrigstiden en befolkning på 210 000 – utgjorde strømmen av flyktninger en utfordring. For jødene ga byens eksisterende jødiske infrastruktur de jødiske flyktningene enestående hjelp til migrantlivet i skyggen av det begynnende Holocaust i Polen.

Den 22. juni 1941 angrep Nazi-Tyskland Sovjetunionen, og Litauen ble okkupert i løpet av en uke. Den røde armé trakk tilbake sovjetiske tjenestemenn og sivile, hvorav mange var jøder. Jødene var allerede klar over hva som hadde skjedd med jødene i Polen etter at nazistene hadde rykket inn og okkupert landet. Uheldigvis klarte ikke alle å komme seg unna i god behold. Mange ble drept under pogromene som nazistene iverksatte og overlot til lokale samarbeidsvillige i krigens første dager.

Massedrapene på jøder som ble iverksatt av den tyske sikkerhetstjenesten (SD) og tysk sikkerhetspoliti og som ble utført av spesielle utryddelsesenheter, lokalt politi og lokale samarbeidsfolk, vedvarte fra slutten av juni 1941 til juli 1944. Før andre verdenskrig bodde det om lag 200 000 jøder i Litauen. Ca. 80 prosent av dem ble drept før 1942. De av jødene som holdt seg i live i Vilnius, Kaunas, Šiauliai og et stort antall mindre byer, ble stuet sammen i ghettoer i andre halvdel av 1941 og måtte tåle fryktelige levekår i fangenskap.

Jødene i ghettoene forsøkte å ikke gi opp. Særlig de unge sluttet seg til antinazistiske undergrunnsbevegelser og prøvde å gjøre motstand mot tyskerne med væpnet makt. Til tross for enorm risiko og store tap ble dette den mest effektive formen for motstand. I januar 1942, ble slagordet «Vi vil ikke la oss lede som lam til slakterbenken!» lansert i Vilniusghettoen. Planer ble lagt for å flykte til skogene i det østlige Litauen og i den vestlige delen av Hviterussland, der antifascistiske partisangrupper opererte. Med utilstrekkelige våpen og mangel på militær erfaring, ble de jødiske partisanene ofre for den konstante antisemittismen deres ikke-jødiske våpenbrødre la for dagen. Om lag 2000 fanger fra ghettoens undergrunnsmotstand klarte å flykte fra ghettoen og slutte seg til de sovjetiske partisanene i skogene.

Da Vilniusghettoen ble ryddet i september 1943, ble noen av fangene skutt i Paneriaskogen nær Vilnius, mens andre ble deportert til nazistiske tvangsarbeidsleirer i Estland og Latvia eller til nazistiske konsentrasjonsleirer i Polen. I 1944, da nazistene trakk seg ut av Litauen, ble deler av de gjenværende jødene fra ghettoene i Kaunas og Šiauliai drept i Fort IX i Kaunas og i de nærliggende skogene rundt Šiauliai, mens de øvrige ble deportert til nazistiske konsentrasjonsleirer i Stutthof, Dachau og Auschwitz.

I begynnelsen av juli 1944 hadde i alt 196 000 jøder blitt drept i Litauen. Bare 9000 jøder klarte å overleve Holocaust. Blant dem var jøder som lyktes i å flykte til Sovjetunionen under de første dagene av krigen eller mennesker som overlevde nazistenes konsentrasjonsleirer. Noen fortsatte også å leve i skjul blant den lokale sivilbefolkningen, mens andre kjempet som stridende, sammen med sovjetiske partisaner eller som soldater i Den røde armé.

For mange Holocaustoverlevende var det svært vanskelig å begynne et nytt liv i et land som hadde blitt forvandlet til en samling av massegraver der de hadde sine kjære. Den økende antisemittiske politikken overfor den jødiske befolkningen, forfølgelse i regi av myndighetene og begrensninger i retten til religionsutøvelse og kulturliv var én side av saken. Ødeleggelsen av deres kulturelle arv samt den Holocaustfornektelsen som implisitt lå i det å kalle de jødiske ofrene for «sovjetiske borgere» en annen. Alt dette tvang den jødiske befolkningen til å leve under umulige forhold. Tidligere ghettofanger begynte å opprette jødiske emigrasjonsruter fra Litauen til Polen og videre til Israel. Så snart den israelske staten var etablert, lovet Sovjetunionen å la alle jøder som ønsket det, få lov til å emigrere, men da Israel begynte å vende seg mot Vesten, hindret det såkalte jernteppet dem som fortsatt befant seg i Litauen, i å komme seg ut. Jødene ga seg ikke og benyttet enhver mulighet til å forsøke å flykte til den frie verden. De israelske myndighetene utviklet at godt system for å hjelpe dem som var i ferd med å gjennomføre sin aliyah, dvs. å emigrere til Israel, slik at deres integrering der skulle bli mindre problematisk. «Endelig hjemme!», var den mest utbredte følelsen både blant Holocaustoverlevende og blant dem som lyktes i å skaffe seg et nytt fedreland etter den andre verdenskrig og sovjettiden som fulgte.

1 En lang kø av krigsflyktninger i Vilnius var ofte det som ventet foran institusjoner som ga dem hjelp.
1939, Litauen. Foto Boleslowa og Edmund Zdanowscy, oppbevart ved M. K. Čiurlionis Nasjonale kunstmuseum.

2 Kvinnelige beboere i det ortodoks-jødiske herberget for krigsflyktninger spiser lunsj.
1939, Litauen. Foto: Boleslowa og Edmund Zdanowscy, oppbevart ved M. K. Čiurlionis Nasjonale kunstmuseum.

3 Inngangen til Vilniusghettoen.
1941-1943, Litauen. Ukjent fotograf, oppbevart ved Vilna Gaon - Museum for jødisk historie.

4 Deportasjon fra Kaunasghettoen til nazistiske konsentrasjonsleirer.
1940-årene, Litauen. Ukjent fotograf, oppbevart ved Vilna Gaon - Museum for jødisk historie.

5 Avdekking av massegraver i regi av den sovjetiske spesialkommisjon i Panerai.
1994, Litauen. Ukjent fotograf, oppbevart ved Vilna Gaon - Museum for jødisk historie.

6 Den tidligere konsentrasjonsleiren i Stutthof slik den fremstår i dag.
2017, Litauen. Foto: Neringa Latvyte.

Vilnius

Holocaust in Lithuania

After Nazi Germany's attack on Poland on 1 September 1939, Vilnius became a site of refuge in Eastern Europe and in 1939–1940 offered temporary shelter to over 30,000 Polish refugees (among them more than 11,000 Jews). Despite Vilnius's size – with a population of around 210,000 in the pre-war period – the flood of refugees proved a challenge. There the existing Jewish infrastructure of the city granted Jewish refugees unprecedented aid for migrant life in the shadow of the incipient Holocaust in Poland.

On 22 June 1941, Nazi Germany attacked the Soviet Union and Lithuania was occupied within a week. The Red Army withdrew Soviet officials and civilians, many of whom were Jewish. The Jews were already aware of the fate of the Jews in Poland once the Nazis had come to occupy it. Unfortunately, not all managed to escape the country successfully. Many were killed during the pogroms initiated by the Nazis and carried out by local collaborators in the first days of the war.

The mass killings of Jews organized by the German SD and German Security Police and conducted by Special Extermination Squads, local police, and local collaborators continued from late June 1941 until July 1944. Before World War II, there were approx. 200,000 Jews living in Lithuania. Some 80 percent of them were killed before 1942. Those Jews who remained alive in Vilnius, Kaunas, Šiauliai, and a number of smaller towns, were herded into the ghettos in the second half of 1941 and endured terrible conditions of imprisonment.

The Jews in the ghettos tried not to give up. The young ones in particular joined underground anti-Nazi organisations, seeking to resist the Nazis with armed force. Despite huge risks and big losses this was the most effective means of resistance. In January 1942, the proclamation "We will not be led like lambs to the slaughter!" was made in the Vilnius ghetto. Plans were developed to escape to the forests of Eastern Lithuania and Western Belarus where anti-fascist partisan groups were active. Insufficiently armed and lacking military experience, the Jewish partisans suffered the constant anti-Semitism of their Gentile fellow combatants. Some 2,000 prisoners of the ghetto underground resistance managed to escape from the ghettos and join the Soviet partisans in the woods.

When the Vilnius ghetto was liquidated in September 1943, some of the prisoners were shot in the Paneriai forest near Vilnius, while others were deported to the Nazi forced labour camps in Estonia and Latvia, as well as to the Nazi concentration camps and Poland. In 1944, when the Nazis were withdrawing from Lithuania, part of the remaining Jews in the Kaunas and Šiauliai ghettos were killed in the IX Fort in Kaunas and in the nearby forests in Šiauliai, while the others were deported to the Nazi concentration camps in Stuffhof, Dachau, and Auschwitz.

By the beginning of July 1944, a total of 196,000 Jews had been killed in Lithuania. Only up to 9,000 Jews managed to survive the Holocaust. Among them were Jews who were able to escape to the Soviet Union during the first days of the war or who survived the Nazi concentration camps, or stayed behind, either sheltering among the local population or joining the fight alongside the Soviet partisans or the Red Army.

For many Holocaust survivors it was very difficult to start a new life in a country that had turned into a collection of mass graves of their loved ones. The increasingly anti-Semitic policies towards the Jewish community, persecution by the authorities, restrictions on religious and cultural life, and the destruction of their heritage together with the denial of the Holocaust in calling the Jewish victims "Soviet citizens" forced the Jewish community to live under impossible conditions. Former ghetto prisoners began to build Jewish emigration routes from Lithuania to Poland and further, to Israel. Once the State of Israel was established, the USSR promised to allow all Jews who wished to do so to leave, but when Israel began to turn to the West, the so-called Iron Curtain prevented those still living in Lithuania from leaving. The Jews fought back and used every possible way to try and leave. Their desire to be repatriated and join their relatives was further intensified by their wish to escape to the free world. The Israeli authorities developed a good system of support for those who were making *aliyah* (emigrating) to Israel, so their integration there was less problematic. "Finally, home!" was the most common sentiment amongst the Holocaust survivors and those who were able to be repatriated in Israel after World War II and the Soviet era that followed.

1 A long queue of war refugees in Vilnius often waited in various institutions where they were given support.
1939, Lithuania. Photo by Boleslowa and Edmund Zdanowscy, kept by the M. K. Čiurlionis National Museum of Art.

2 Female residents at the Orthodox Jewish war refugee dormitory having lunch.
1939, Lithuania. Photo by Boleslowa and Edmund Zdanowscy, kept by the M. K. Čiurlionis National Museum of Art.

3 Gates of the Vilnius ghetto.
1941-1943, Lithuania. Photographer unknown, kept by the Vilna Gaon Jewish History Museum.

4 Deportation from the Kaunas ghetto to the Nazi concentration camps.
1940s, Lithuania. Photographer unknown, kept by the Vilna Gaon Jewish History Museum.

5 Exhumation of the pits of the mass exterminations by the Soviet Extraordinary Commission in Paneriai.
1944, Lithuania. Photographer unknown, kept by the Vilna Gaon Jewish History Museum.

6 The former Stutthof concentration camp nowadays.
2017, Lithuania. Photo by Neringa Latvyte.

SLOVENIA

Up YU Go! Stories About Identities on the Line

In the aftermath of World War II the so-called Second Yugoslavia emerged in Southeast Europe, and was composed of six socialist republics: Slovenia, Croatia, Bosnia and Herzegovina, Macedonia, Montenegro, and Serbia; and two autonomous provinces within Serbia (Vojvodina and Kosmet), six nations, three major religious groups (Orthodox Christians – to which most of the Serbs, Montenegrins, and Macedonians belonged; Roman Catholics – mostly Croats and Slovenes; and Muslims – predominantly inhabiting the regions of Bosnia and Herzegovina, south-western Serbia, and the AP of Kosovo and Metohija), and many more nationalities and ethnic groups.

As Yugoslavia was conceived as a community of equal nations and nationalities, the guiding principle of its post-war inter-ethnic policy was summarised by the slogan “Brotherhood and Unity”. The policy prescribed that Yugoslavia’s nations and national minorities were equal groups that coexisted peacefully in the federation. Throughout the country many factories, schools, public venues, folklore ensembles, and sports teams were commonly called "Brotherhood and Unity", as was the main, modern Ljubljana-Zagreb-Beograd-Skopje highway, which was built between 1947 and the mid-1960s to connect four constituent republics and the country as a whole.

Migrations within its borders soon became very common: some were incentivised (or prescribed) by the central government, others by budding industrialisation, urbanisation, and post-war rebuilding. Some moved in order to find employment, others to pursue specialised education, independence, or to fulfil professional requirements. Many followed their hearts, some moved to join their spouses or family members, while others needed a change of scene or sought new opportunities.

After years of emigration Slovenia, the northernmost of the six federal republics, became an attractive destination in the 1970s. Although records are scarce and incomplete, it is estimated that up to 290,000 people moved to Slovenia between 1945 and 1990. In the years leading up to Slovenia’s independence in 1991 and the dissolution of Yugoslavia amid the Yugoslav Wars, attitudes towards newcomers became increasingly hostile, as they started to be seen as unwanted foreigners or even enemies of the newly-formed national state.

In the 1980s and 1990s, expressions of intolerance and exclusion started to bubble up to the surface. Immigrants coming from the south of the country were widely characterized as the lower, working class of the population, and were labelled "čefurji", "Jugosi", “those from down there” – words that were used to exclude, to differentiate the Yugoslav “immigrants” from the “native” Slovene population. They were also stigmatised because of the last letters in their surnames (-ić is a non-Slovene ending), and treated as second-class citizens. Citizenship laws, which were changed and/or passed in the 1990s in all of the former Yugoslav republics, were among the leading “legal” mechanisms behind the disintegration of Yugoslavia. At the same time, they deprived or excluded groups of citizens who resided in republics from which they did not originate. Officially, on 26 February 1992, 25,671 people of non-Slovene origin were erased from the permanent residence record, losing all of the rights they had enjoyed up to that point. Frictions also arose within individual communities that were affected by the ideological conflicts and the divisions of the Yugoslav wars that were fought, on and off, for almost a decade. It is estimated that 140,000 people lost their lives in the conflict, among them many relatives, friends and acquaintances of those who had settled in Slovenia. Often, their ancestral homes had been destroyed, and once familiar places had become theatres of war (and war crimes). Family ties as well as habitual, frequent mobility across the larger area were severed or severely hindered. Identities, personal and collective, were weaponised by the battling sides, and the processes of belonging/exclusion became fraught with existential danger, entangled in frequently contrasting emotions. The process of forming one’s own identity within the newly formed Slovene Republic against the backdrop of a family history of migration thus became fragmented, pressurised, and finally, fluid.

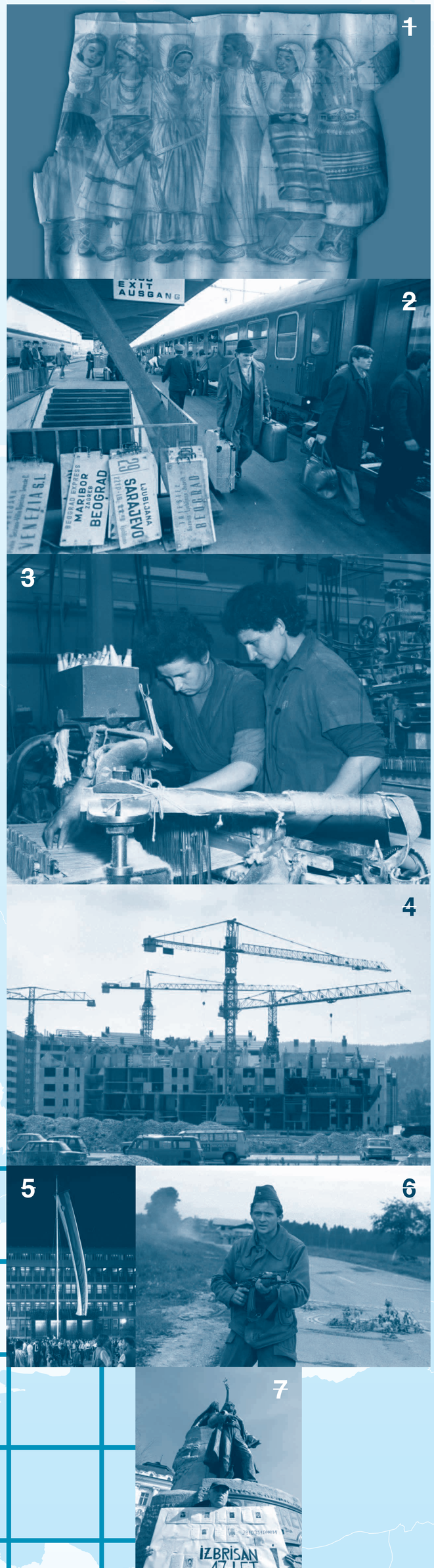

1 Fragment of the History of the Slovenes fresco – draft depicting six embracing women wearing the national costumes of the Yugoslav nations representing the brotherhood and unity of the new Yugoslavia, cardboard coloured chalk.
1958, Slovenia. Drawing by Slavko Pengov, kept by the National Museum of Contemporary History.

2 Migrant workers at the Ljubljana Railway Station.
1974, Slovenia. Photo by Svetozar Busič, kept by the National Museum of Contemporary History.

3 Macedonian weavers visiting the IBI cotton production company in Kranj.
1963, Slovenia. Photo by Edi Šelhaus, kept by the National Museum of Contemporary History.

4 The construction of the residential housing of Fužine in Ljubljana.
1980, Slovenia. Photo by Svetozar Busić, kept by the National Museum of Contemporary History.

5 Proclamation of Slovenia’s independence.
1991, Slovenia. Photo by Nace Bizilj, kept by the National Museum of Contemporary History.

6 Soldier of the Yugoslav’s People’s Army in Moste pri Komendi. Following Slovenia's declaration of independence, the brief war fought between the Slovene Territorial Defence and the Yugoslav People's Army was the first of a wave of conflicts which swept through the former Yugoslavia.
1991, Slovenia. Photo by Tone Stojko, kept by the National Museum of Contemporary History.

7 A public demonstration drawing attention to the plight of those still waiting for the redress of injustices, seventeen years after erasure from Slovenia’s permanent residence record.
2009, Slovenia. Photo by Tomi Lombar, kept by the National Museum of Contemporary History/DELO.

SLOVENIA

Up YU Go! Historier om identiteter i et grenseland

I kjølvannet av andre verdenskrig oppsto det såkalte Nye Jugoslavia i Sørøst-Europa. Det besto av seks sosialistiske republikker: Slovenia, Kroatia, Bosnia og Herzegovina, Makedonia, Montenegro og Serbia, samt to autonome provinser innenfor serbisk område: Vojvodina og Kosmet. I alt omfattet det seks nasjoner, tre større religiøse trosretninger: *Kristen-ortodokse* som de fleste serbere, montenegrinere og makedonere tilhørte, *romersk-katolske* – vesentlig kroater og slovenere, og *muslimer* – som i hovedsak holdt til Bosnia-Herzegovina, i det sørvestre Serbia og den autonome provinsen Kosovo og Metohija. I tillegg til dette fantes det et utall av andre nasjonaliteter og etniske grupper.

Ettersom Jugoslavia var tenkt som et samfunn av likeverdige nasjoner og nasjonaliteter, ble det førende prinsippet i etterkrigstidens interetniske politikk oppsummert i følgende slagord: «Brorskap og Enhet». Denne politikken slo fast at Jugoslavias nasjoner og nasjonale minoriteter var likeverdige grupper som levde sammen på fredelig vis innenfor føderasjonen. Utover landet ble mange fabrikker, skoler, offentlige sammenkomster, folkloregrupper og idrettslag kalt «Brorskap og Enhet». Det ble også navnet på den moderne hovedveien som ble anlagt mellom 1947 og midten av 1960-årene for å binde sammen fire delstater og landet som helhet.

Migrasjon innenfor Jugoslavias grenser ble snart svært vanlig. En del ble tilrettelagt eller foreskrevet av sentralregjeringen, eller drevet frem av gryende industrialisering, urbanisering og gjenoppbygging etter krigen. Noen migranter flyttet på seg for å finne arbeid, andre for å ta en spesialisert utdanning, oppnå uavhengighet eller for å tilfredsstille yrkesmessige krav. Mange fulgte hjertets signaler, noen flyttet for å slutte seg til ektefelle eller familiemedlemmer, mens andre trengte en miljøforandring eller så seg om etter nye muligheter.

Etter år med emigrasjon ble Slovenia, den nordligste av de seks republikkene, en attraktiv destinasjon i 1970-årene. Selv om det statistiske materialet er sparsomt og mangelfullt, anslås det at bortimot 290 000 mennesker flyttet til Slovenia mellom 1945 og 1990. I årene som gikk forut for Slovenias uavhengighet i 1991 og oppløsningen av Jugoslavia under de jugoslaviske krigene, ble holdningen overfor nykommere stadig mer fiendtlig, siden disse ble ansett for å være uønskede utlendinger eller til og med fiender av den nydannede staten.

I 1980- og 1990-årene begynte uttrykk for intoleranse og ekskludering å vise seg på overflaten. Immigranter som kom fra steder sør i landet, ble i stor grad karakterisert som representanter for en lavere arbeiderklassebefolkning og ble kalt ‘’čefurji”, ‘’Jugosi”, ‘’de fra der nede” – ord som ble brukt for å ekskludere, for å skille jugoslaviske ‘’immigranter” fra den ‘’innfødte” slovenske befolkningen. Immigrantene ble også stigmatisert på grunn av de siste bokstavene i etternavnet sitt, (-ić er en ikke-slovensk endelse), og behandlet som annenklasses borgere. Statsborgerskapslover som ble endret og/eller vedtatt i 1990-årene i alle de tidligere jugoslaviske republikkene, var blant de viktigste ‘’lovlige” mekanismene som førte til oppløsningen av Jugoslavia. På en og samme tid fratok de statsborgerskap fra grupper av folk som bodde i republikker der de ikke hadde sin opprinnelse, eller de utestengte dem. Den 26. februar 1992, ble 25 671 mennesker av ikke-slovensk opprinnelse offisielt strøket fra registeret for permanent oppholdstillatelse, noe som medførte at de mistet alle rettigheter de hadde hatt opp til det tidspunktet. Det oppsto også friksjon i enkelte lokalsamfunn der det forelå ideologiske konflikter og på grunn av splid som oppsto i forbindelse med de jugoslaviske krigene, som ble utkjempet mer eller mindre sammenhengende i bortimot ti år. Det er anslått at 140 000 mennesker mistet livet i denne konflikten, blant dem mange som var slektninger, venner eller bekjente av folk som hadde slått seg ned i Slovenia. Ofte hadde familiehjemmene deres blitt ødelagt, og steder de var kjent med hadde blitt til skueplasser for krig og krigsforbrytelser. Slektsbånd, så vel som normal, hyppig reisevirksomhet over store områder, ble brutt eller sterkt hindret. Identitet, personlig eller kollektiv, ble utnyttet til bevæpning av de stridende parter, og prosessene knyttet til tilhørighet eller eksklusjon ble til et spørsmål om liv og død, viklet inn i ulike følelser som ofte sto i skarp motsetning til hverandre. Prosessen med å forme egen identitet innenfor en nyopprettet slovensk republikk mot et bakteppe av familiehistorie med migrasjon, ble således fragmentert, satt under press og til slutt flytende.

1 Fragment av freskoen ‘’Slovenernes historie” – utkast som viser seks kvinner som holder om hverandre og bærer nasjonaldraktene for de jugoslaviske nasjoner. Motivet representerer brorskapet og enheten i det nye Jugoslavia. Kartong med fargekritt.
1958, Slovenia. Tegning: Slavko Pengov, oppbevart ved Nasjonalmuseet for samtidshistorie.

2 Arbeidsinnvandrere på jernbanestasjonen i Ljubljana.
1974, Slovenia. Foto: Svetozar Busič, oppbevart ved Nasjonalmuseet for samtidshistorie.

3 Makedonske vevere som besøker bomullsproduksjonsselskapet IBI i Kranj.
1963, Slovenia. Foto: Edi Šelhaus, oppbevart ved Nasjonalmuseet for samtidshistorie.

4 Byggingen av boligkvarteret Fužine i Ljubljana.
1980, Slovenia. Foto: Svetozar Busič, oppbevart ved Nasjonalmuseet for samtidshistorie.

5 Slovenias uavhengighet proklameres.
1991, Slovenia. Foto: Nace Bizilj, oppbevart ved Nasjonalmuseet for samtidshistorie.

6 Soldat fra den jugoslaviske Folkehæren i Moste pri Komendi. Etter Slovenias uavhengighetserklæring ble den korte krigen mellom det slovenske territorialforsvaret (heimevernet) og den jugoslaviske Folkehæren den første i en bølge av konflikter som feide gjennom det tidligere Jugoslavia.
1991, Slovenia. Foto: Tone Stjoko, oppbevart ved Nasjonalmuseet for samtidshistorie.

7 En folkelig demonstrasjon som henleder oppmerksomheten mot byrdene til folk som fremdeles venter på at urettferdigheten skal bli korrigert, sytten år etter at de ble slettet fra Slovenias register for permanent oppholdstillatelse.
2009, Slovenia. Foto: Toni Lombar, oppbevart ved Nasjonalmuseet for samtidshistorie.

IN BETWEEN PROFESSIONALISM AND PERSONAL INVOLVEMENT

As members of the project group, we wanted to make unheard voices heard and to fill blanks in the perception of our joint history. To do so, we leaned on our informants experiences, and we asked them to share very personal stories, some of which had never been shared before. It was a lot to ask for, and we are well aware that we received more than could have hoped for. As museum professionals we are mediators, somewhere in between our informants and you as a visitor, and we experienced many ethical challenges along the way, both on a professional and personal level.

Neringa Latvyte, age 44 (Lithuania)

"I was touched personally as a woman, as a daughter, as a mother by the subject of silence and women's traumas. The different forms of violence (physical, verbal, visual, emotional, moral) that all of the survivors experienced and their tremendous efforts to cope with all the traumatic experiences and at the same time trying to hide their terrible stories from family members in order to protect them had a huge emotional impact on me."

Kathrin Pabst, age 49 (Norway)

"The people I met and the stories I heard touched me deeply. They gave me a new kind of understanding of the many layers and pieces we all consist of and our continuous attempts to make the best out of life."

Elina Nygård, age 46 (Sweden)

"It's been harder than I thought to work on this project. There are so many sad and unfair stories to handle. At times we have been quite drained of energy. We have been drinking a lot of coffee and racking our brains, trying to present it in a fair way. People have shown us great trust that we are very grateful for."

Urška Purg, age 37 (Slovenia)

"I feel like I have been invited to so many people's homes – without visiting them – offering themselves as they are and I am incredibly honoured and have an enormous respect for them all. As if I have been on this huge life adventure with them, where life was brutal and magical, sharp and soft, happy and sad. And I have the overwhelming need to give my best to get these stories heard in a way their storytellers would want and be proud of."

Katarzyna Maciejewska, age 44 (Poland)

"During the whole process I had a strong belief: an individual is always important and so is somebody's life-story. Every life-story creates what we call history, but also progress, it pushes the world forward."

Tamara Nikolić Djerić, age 37 (Croatia)

"I'm part of the community I'm researching. So at the beginning, I only wanted to follow as an administrator, since I thought it would be too difficult for me. Fate wanted something else. Now, I feel as if it was my duty to act as facilitator for the very different stories and destinies I heard and witnessed, because I could relate to it. Somehow, it was also a personal rediscovery and reposition. An awkward feeling of being an amphibian."

Søren la Cour Jensen, age 49 (Denmark)

"The intimacy and deep trust you experience when being invited into another person's life is both precious and widens your perspective on life. To be able to share this and thereby make a positive difference is a gift which is given and which must be passed on."

Gunhild Aaby, age 51 (Norway)

"When we started this process, I thought the topic was unproblematic – it was all history. Then, after having met the informants, I realised these stories from the past still are alive, that they affect people's lives today, forming their identities, touching the very core of their lives. I had to rethink my own judgement on how history affects us on a personal level."

Corinne Brenko, age 34 (Slovenia)

"While listening to the stories being told to me, I often felt angry at the casual, mindless injustice we impose upon each other as individuals and as communities. I also felt deep gratitude and a moral obligation towards our informants to present their stories and preserve their individuality, their agency to the best of our ability. In doing so – maybe most surprisingly – I felt less alone, as in their words I could recognise my own layered identities and sometimes conflicting emotions."

Ivalo Katrine Birthe Foget Olsvig, age 31 (Denmark)

"As a Greenlandic-Danish person, I related to all my informants - the good and the bad stories. I was so moved by their courage to tell their stories, it made me more courageous when I encounter injustice. I'm grateful for that, thank you / Qujanaq!"

Donata Armakauskaitė, age 35 (Lithuania)

"After working with all traumatic stories, I just somehow feel more empathy for people who have to make difficult decisions every day. Also we developed much more solidarity with colleagues and I can feel that we support each other more strongly on the personal and professional level. I think all the stories we heard had a huge impact on us and we will never be the same as in the beginning of this project."

Dorota Ciecholewska, age 60 (Poland)

"The interviews affected me deeply and I often shared the interviewees' emotions while hearing their stories and realising whom they had become. I learnt a lot, especially about acceptance of life the way it is – this was particularly amazing for me. The interviews showed that tolerance and humanitarianism were not blighted by the war. I'm glad I had a chance to experience it all."

Marzenna Mazur, age 59 (Poland)

"I have always thought about stories of the post-war settlers in Slupsk as an important part of the history of Pomerania. Not only because it is a significant part of the work of our museum – telling about the complicated history of the region – but also because the war and the everyday struggle following it were always present in the lives of people of my generation. I'm glad that we have an opportunity to share these personal testimonies with the public, so that they won't be forgotten and – perhaps – they will help people to understand history and to shape their future."

MELLOM PROFESJONALITET OG PERSONLIG INVOLVERING

Som medlemmer av prosjektgruppen ønsket vi å gjøre uhørte stemmer hørt, og å fylle igjen hull i forståelsen av vår felles historie. For å oppnå dette, støttet vi oss til våre informanters erfaringer idet vi ba dem om å dele svært personlige historier med oss. Noen av disse handler om opplevelser som aldri har blitt delt før. Dette var å be om mye, og vi er fullstendig klar over at det vi fikk, var mer enn hva vi kunne håpe på. Som museumsansatte er vi formidlere, og befinner oss et eller annet sted i rommet mellom våre informanter og deg som besøker oss. Underveis støtte vi på en mengde etiske utfordringer, både på det yrkesmessige og det personlige plan.

Neringa Latvyte (44) (Litauen)

«Jeg ble personlig berørt – som kvinne, som datter og som mor – av emnet taushet og kvinners traumer. De ulike formene for vold (fysisk, verbal, visuell, emosjonell, moralsk), som alle de overlevende gjennomgikk, og deres endeløse anstrengelser for selv å klare å leve med alle de traumatiske opplevelsene, og på samme tid forsøke å skjule de forferdelige historiene for egne familiemedlemmer i den hensikt å beskytte dem, gjorde et enormt følelsesmessig inntrykk på meg.»

Kathrin Pabst (49) (Norge)

«Menneskene jeg møtte og historiene jeg fikk høre, berørte meg dypt. De ga meg en ny form for forståelse av de mange lag og biter vi alle består av, og våre uopphørlige forsøk på å leve som best vi kan.»

Elina Nygård (46) (Sverige)

«Det har vært mer krevende å arbeide med dette prosjektet enn jeg trodde. Det finnes så mange triste og urettferdige historier å forholde seg til. Til tider har vi vært helt tomme for energi. Vi har drukket en mengde kaffe og vrengt hjernene våre for å kunne presentere dette på en rettferdig måte. Folk har vist oss stor tiltro, noe vi er umåtelig takknemlige for.»

Urška Purg (47) (Slovenia)

«Jeg føler at jeg har blitt invitert inn i så mange menneskers hjem – uten egentlig å besøke dem – idet de står fram akkurat slik de er, og jeg kjenner meg utrolig beæret av dette og har dyp respekt for dem alle. Det er som om jeg har vært med dem på dette store eventyret, der livet selv var brutalt og magisk, skarpt og mykt, lykkelig og trist. Og jeg har et overveldende behov for å kunne yte mitt ypperste for å gjøre disse historiene kjent på en måte som fortellerne selv ville ønske å kjenne seg stolte over.»

Katarzyna Maciejewska (44) (Polen)

«Under hele prosessen hadde jeg en urokkelig tro: at et menneske som individ alltid er viktig, og det samme gjelder for dets livshistorie. Enhver livshistorie er med på å skape det vi sammen kaller historie, men også framgang. På sin måte skyver den verden framover.»

Tamara Nikolić Djerić (37) (Kroatia)

«Jeg er en del av det samfunnet jeg undersøker. I begynnelsen ønsket jeg derfor bare å følge prosessen som administrator. Noe annet trodde jeg ville bli altfor krevende for meg. Nå føler jeg at det har vært min plikt å opptre som tilrettelegger for de svært forskjellige historiene og skjebnene jeg har fått høre og blitt vitne til. Dette har skjedd fordi jeg kunne forholde meg til det hele som insider. På sett og vis ble det også til en personlig gjenoppdagelse og nyorientering. En merkelig følelse av å være et amfibium.»

Søren la Cour Jensen (49) (Danmark)

«Intimiteten og den dype fortroligheten som man opplever når man blir invitert inn i et menneskes liv, er både en dyrbar erfaring og noe som utvider ditt perspektiv på livet. Å være i stand til å dele dette og derved utgjøre en positiv forskjell, er en gave som er gitt oss og som må sendes videre.»

Gunhild Aaby (51) (Norge)

«Da vi startet denne prosessen, tenkte jeg at emnet var uproblematisk – alt var historie. Men så, etter å ha møtt informantene, innså jeg at disse historiene fra fortiden fremdeles lever, og at de påvirker menneskers liv i dag, former deres identitet og berører selve kjernen i livet deres. Jeg måtte revurdere min egen bedømmelse av hvordan historien berører oss på et personlig plan.»

Corinne Brenko (34) (Slovenia)

«Mens jeg lyttet til historiene som ble fortalt oss, følte jeg ofte sinne over den tilfeldige, tankeløse urettferdigheten som vi påtvinger hverandre som individer og samfunn. Jeg følte også en dyp takknemmelighet og en moralsk forpliktelse overfor våre informanter til å formidle historiene deres og bevare disses individuelle karakter, deres kraft, så godt det lot seg gjøre, og gjennom dette følte jeg meg mindre alene, som om jeg gjennom deres ord kunne gjenkjenne mine egne lagdelte identiteter og til tider motstridende følelser.»

Ivalo Katrine Birthe Foget Olsvig (31) (Danmark)

«Som grønlandsk-dansk person forholdt jeg meg til alle mine informanter – de gode og de triste historiene. Jeg ble rørt av motet de viste ved å fortelle historiene, det gjorde meg modigere når jeg selv møter urettferdighet. Jeg er takknemlig for det, tusen takk! / Qujanaq!»

Donata Armakauskaitė (35) (Litauen)

«Etter å ha arbeidet med alle de traumatiske historiene, føler jeg på et vis mer empati overfor menneskene som hver dag må ta vanskelige beslutninger. I tillegg utviklet vi større solidaritet med kolleger og jeg kan ane at vi støtter hverandre sterkere på et personlig og profesjonelt nivå. Jeg tror at alle historiene vi hørte, gjorde et sterkt inntrykk på oss, og vi vil aldri igjen bli de samme som vi var ved begynnelsen av prosjektet.»

Dorota Ciecholewska (60) (Polen)

«Intervjuene berørte meg sterkt og jeg delte ofte intervjuobjektenes følelser når jeg lyttet til historiene deres og innså hvem de var blitt. Jeg lærte mye, særlig om å akseptere livet slik det er – det var helt utrolig for meg. Intervjuene viste at toleranse og humanisme ikke ble ødelagt av krigen. Jeg er glad jeg fikk en sjanse til å oppleve alt.»

Marzenna Mazur (59) (Polen)

«Jeg har alltid tenkt på historiene fra etterkrigstidens bosettere i Słupsk som en vesentlig del av Pommerns historie. Ikke bare fordi de representerer en viktig del av arbeidet ved vårt museum – altså fortelle om regionens kompliserte historie – men også fordi krigen og hverdagens prøvelser som fulgte, alltid var nærværende i livet til menneskene i min generasjon. Jeg er glad vi har fått anledning til å dele disse personlige vitnesbyrdene med publikum, slik at de ikke blir glemt og - kanskje - vil de hjelpe folk til å forstå historien og forme sin fremtid.»

COLOPHONE

The IDENTITY ON THE LINE

exhibition is a part of the European project IDENTITY ON THE LINE (I-ON).

Authors of the exhibition:

Corinne Brenko, Urška Purg

Contributing authors:

Dr Kathrin Pabst, Gunhild Aaby (Norway, Vest-Agder Museum), Søren la Cour Jensen, Ivalo Katrine Birthe Foget Olsvig (Denmark, The House of Knud Rasmussen), Elina Nygård (Sweden, Ájtte - Swedish Mountain and Sámi Museum), Marzenna Mazur, Katarzyna Maciejewska, Dorota Ciecholewska (Poland, The Museum of Middle Pomerania in Slupsk), Neringa Latvytė, Donata Armakauskaitė (Lithuania, Vilnius University Faculty of Communication), Dr Lidija Nikočević, Dr Tamara Nikolić Djerić (Croatia, The Ethnographic Museum of Istria)

Special thanks to:

Fania Yocheles-Brancovskaya, Elin Anna Labba, Dragana Marošević, Dragica Dobrila, Lidija Jularić, Jolanta Nitkowska-Węglarz, Egidio Cattonar, Maria Grazia Belci, Marina Paoletić, Giulia and Walter Cnapich, Tomas Colbengtson, Amra Bajrektarević, Boris Denić, Anders Persson Blind, Luigi Donorà, Naja, Klara-Sofie Rosing Birkblad, Yehudit (Dita) Sperling-Zupovitz, Joanna Rutkowska, Bella Shirin, Sandra Antić, Naja Motzfeldt, Renata Wilgosiewicz-Skutecka, Fruma Vitkinaitė-Kučinskienė, Vita Safian, Marja Skum, Irena Klosowska, Barbara Dolata, Giuseppina Marušić, Ewa Kwiatkowska-Czarzasty, Bjørn, Mikael Urheim, Dragan Antonijević, Giuliana Donorà, Per, Jan Jørg Tomstad and all our informants who wish to remain anonymous

Design:

TAK KOLEKTIV

Proof-reading:

Jeff Bickert
David Limon

Print:

RPS

Photo material:

Dr Mitja Velikonja, Tomi Lombar,
Vest-Agder Museum (Norway), The House of Knud Rasmussen (Denmark), Ájtte - Swedish Mountain and Sámi Museum (Sweden), The Museum of Middle Pomerania in Slupsk (Poland), Vilnius University (Lithuania), National Museum of Contemporary History (Slovenia), The Ethnographic Museum of Istria (Croatia), Vilna Gaon Jewish History Museum (Lithuania), M. K. Čiurlionis National Museum of Art (Lithuania), Tomas Kapočius (Lithuania)

Project partners:

VESTAGDERMUSEET
KNUD RASMUSSENS HUS
Ájtte
Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku
Instytucja Kultury Samorządu Województwa Pomorskiego
VILNIAUS UNIVERSITETAS 1579 UNIVERSITAS VILNENSIS
Faculty of Communication
MUZEJ NOVEJŠE ZGODOVINE SLOVENIJE
etno grafski muzej istre
Museo Etnografico dell'Istria

The exhibition has been made possible by the Creative Europe Programme of the European Union.

Co-funded by the European Union

KOLOFON

IDENTITY ON THE LINE

utstillingen er del av det europeiske prosjektet IDENTITY ON THE LINE (I-ON).

Utstillingsredaktører:

Corinne Brenko, Urška Purg

Bidragsforfattere:

Dr. Kathrin Pabst, Gunhild Aaby (Norge, Vest-Agder-museet), Søren la Cour Jensen, Ivalo Katrine Birthe Foget Olsvig (Danmark, Knud Rasmussens Hus), Elina Nygård (Sverige, Ájtte – svenskt fjäll- och samemuseum), Marzenna Mazur, Katarzyna Maciejewska, Dorota Ciecholewska, (Polen, Museet i Midt-Pommern i Słupsk), Neringa Latvytė, Donata Armakauskaitė (Litauen, Universitetet i Vilnius, Fakultet for kommunikasjon), Dr. Lidija Nikočević, Dr. Tamara Nicolić Djerić, (Kroatia, Etnografisk Museum i Istria)

En spesiell takk til:

Fania Yocheles-Brancovskaya, Elin Anna Labba, Dragana Marošević, Dragica Dobrila, Lidija Jularićę, Jolanta Nitkowska-Węglarz, Egidio Cattonar, Maria Grazia Beici, Marina Paoletić, Giulia og Walter Cnapic, Tomas Colbengtson, Amra Bajrektarević, Boris Denić, Anders Persson Blind, Luigi Donorà, Naja Klara-Sofie Rosing Birkblad, Yehudit (Dita) Sperling-Zupovitz, Joanna Rutkowska, Bella Shirin, Sandra Antić, Naja Motzfeldt, Renata Wilgosiewisz-Skutecka, Fruma Vitkinaitė-Kučinskienė, Vita Safian, Marja Skum, Irena Klosowska, Barbara Dolata, Giuseppina Marušić, Ewa Kwiatowska-Czarzasty, Bjørn, Mikael Urheim, Dragan Antonijević, Giuilana Donorà, Per, Jan Jørg Tomstad og alle andre informanter som ønsker å være anonyme

Design:

TAK KOLEKTIV

Korrektur:

Jeff Bickert
Dr. David Limon

Norsk oversettelse:

Einar Tore Larsen
Erik Aalvik Evensen

Trykk:

RPS d.o.o.

Foto:

Paul Lowe, Dr. Mitja Velikonja, Tomi Lombar, Vest-Agder-museet (Norge), Knud Rasmussens Hus (Danmark), Ájtte – svenskt fjäll- och same- museum) (Sverige), Museet i Midt-Pommern i Słupsk (Polen), Universitetet i Vilnius (Litauen), Nasjonalmuseet for Samtidshistorie (Slovenia), Etnografisk Museum i Istria (Kroatia), Vilna Gaon – Museum for jødisk historie (Litauen), M. K. Čiurlionis – Nasjonalmuseet for kunst (Litauen), Tomas Kapočius (Litauen).

Prosjektpartnere:

VESTAGDERMUSEET
KNUD RASMUSSENS HUS
Ájtte
Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku
Instytucja Kultury Samorządu Województwa Pomorskiego
VILNIAUS UNIVERSITETAS 1579 UNIVERSITAS VILNENSIS
Faculty of Communication
MUZEJ NOVEJŠE ZGODOVINE SLOVENIJE
etno grafski muzej istre
Museo Etnografico dell'Istria

Utstillingen er kommet i stand takket være *the Creative Europe Programme of the European Union.*

Co-funded by the European Union
REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO